

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma 24.6.2003

PÄÄMINISTERI MATTI VANHASEN

HALLITUKSEN OHJELMA 24.6.2003

Työllä, yrittämisellä ja yhteisvastuulla uuteen nousuun

Hallitus aloittaa työnsä poikkeuksellisen vaativassa kansainvälisessä tilanteessa, joka luo epävarmuutta myös talouden kehitykseen. Hallitus vahvistaa kansalaisten turvallisuutta jatkamalla maamme vakaata ulko- ja turvallisuuspoliittista linjaa ja kehittämällä kansalaisten keskuudessa laajaa kannatusta nauttivaa hyvinvointiyhteiskuntaa.

2000-luvun hyvinvointiyhteiskunta on osaamista korostava, työntekoon ja yrittämiseen kannustava, sosiaalisesti oikeudenmukainen ja alueellisesti tasapainoinen. Hallituksen päätavoitteena on kehittää hyvinvointiyhteiskuntaa parantamalla työllisyyttä ja vähentämällä työttömyyttä, vahvistamalla peruspalveluja ja toimeentuloturvaa sekä tasapainottamalla alueellista kehitystä. Maamme talous on saatava uuteen nousuun.

Onnistuminen työllisyystavoitteissa edellyttää aktiivisen työllisyyspolitiikan ja yrittäjyyden edellytysten parantamisen ohella sopimiseen perustuvan yhteistyön jatkamista ja tiivistämistä, erityisesti työmarkkinaosapuolten ja etujärjestöjen kanssa. Syrjäytymisen estäminen ja köyhyyden torjuminen onnistuvat vain työllisyystavoitteiden toteutumisen kautta.

Hallituksen politiikka nojaa taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävään kehitykseen, mikä merkitsee tuotannollisen toiminnan, taloudellisen kasvun ja ympäristönäkökohtien tasapainoista yhteensovittamista.

Vahva talous-, vero- ja työllisyysstrategia, yhteiskunnallista tasa-arvoa ajava ja sosiaalista eheyttä edistävä uudistuspolitiikka ovat 2000-luvun alun ilmentymä sille poliittiselle yhteistyön perinteelle, jolla maamme on menneinä vuosikymmeninä kehitetty. Työn, yrittämisen ja yhteisvastuun politiikallaan hallitus kehittää aiempina vuosikymmeninä laajalla yhteistyöllä onnistuneesti rakennettua hyvinvointivaltiota ja -yhteiskuntaa.

SISÄLLYSLUETTELO

Työllä, yrittämisellä ja yhteisvastuulla uuteen nousuun.....	1
1. Ulko- ja turvallisuuspolitiikka.....	4
2. Euroopan unioni.....	6
3. Talous-, työllisyys- ja veropolitiikka.....	8
3.1. Hallituksen toimintastrategia	9
3.2. Hallituksen finanssipoliittinen linjaus.....	9
3.3. Verotuksen keventäminen	11
3.4. Verotuksen rakenteen kehittämisen päälinjat.....	11
3.5. Työvoimapolitiikan kehittäminen	12
3.6. Sukupuolten välinen tasa-arvo	14
4. Sosiaali- ja terveystalouden politiikka	15
4.1. Sosiaali- ja terveyspalvelut.....	15
4.2. Eläkepolitiikka.....	16
4.3. Vanhusten hoiva.....	17
4.4. Vammaiset	17
4.5. Köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisy	18
4.6. Lasten turvallinen kasvuympäristö	18
4.7. Lapsiperheiden ja eläkkeensaajien taloudellisen aseman parantaminen	19
5. Työelämä	21
Maahanmuuttopolitiikka	22
6. Koulutus, tiede ja kulttuuri.....	23
6.1. Koulutus- ja tiedepolitiikka.....	23
6.2. Kulttuuri	25
7. Aluepolitiikka	27
8. Asuminen	29
9. Kuntapolitiikka	32
10. Ympäristöpolitiikka.....	34
11. Elinkeino- ja energiapolitiikka.....	36
11.1. Teknologiapolitiikka.....	36
11.2. Yrityspolitiikka	36
11.3. Kuluttaja- ja kilpailupolitiikka	37
11.4. Energiapolitiikka	38
11.5. Omistajapolitiikka	39
12. Maaseutuelinkeinot	40
12.1. Maatalous.....	40
12.2. Metsätalous.....	41
12.3. Maaseudun kehittäminen.....	42
12.4. Kalatalous	42
13. Liikenne- ja viestintäpolitiikka	43
13.1. Tietoyhteiskunta- ja viestintäpolitiikka	43
13.2. Liikennepolitiikka	44
14. Oikeuspolitiikka ja kansalaisten turvallisuus	46
14.1. Kansalaisten turvallisuus	47
14.2. Maahanmuutto- ja ulkomaalaisasiat	48
15. Puolustushallinto	49
16. Valtionhallinnon kehittäminen	50
Ahvenanmaan maakunta.....	50
POLITIIKKAOHJELMAT	51
TYÖLLISYYSOHJELMA	51
YRITTÄJYYDEN POLITIIKKAOHJELMA.....	53
TIETOYHTEISKUNTAOHJELMA.....	54
KANSALAISVAIKUTTAMISEN POLITIIKKAOHJELMA	55

1. Ulko- ja turvallisuuspolitiikka

Hallituksen tavoitteena on edistää kestävästä kehityksestä, vakautta ja turvallisuutta kansainvälisessä yhteisössä sekä vahvistaa Suomen kansainvälistä asemaa. Hallitus tukee Yhdistyneiden Kansakuntien ja muiden laajaan kansainväliseen yhteistyöhön perustuvien yhteistyörakenteiden toimintakyvyn parantamista demokratian, ihmisoikeuksien kunnioittamisen ja oikeusvaltion periaatteiden vahvistamiseksi. Suomi toimii aktiivisena Euroopan unionin jäsenvaltiona ja edistää yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan vahvistamista sekä transatlanttista yhteistyötä.

Hallitus tiivistää pohjoismaiden välisiä suhteita. Yhteistyön sisältöä kehitetään ottaen erityisesti huomioon Euroopan unionin laajentumisen aiheuttama toimintaympäristön muutos. Hallituksen tavoitteena on kehittää Baltian maiden ja pohjoismaiden välistä yhteistyötä Euroopan unionissa ja muissa eurooppalaisissa yhteistyöjärjestöissä. Hallitus jatkaa hyvien suhteiden kehittämistä Venäjän kanssa ja vaikuttaa aktiivisesti EU:n ja Venäjän välisten suhteiden sisältöön.

Hallitus toimii EU:n pohjoisen ulottuvuuden kehittämiseksi ja kansalaisten hyvinvoinnin sekä ympäristönsuojelun parantamiseksi ja työmarkkinoiden toimivuuden vahvistamiseksi Itämeren alueella.

Suomi harjoittaa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, joka vahvistaa pohjoisen Euroopan vakautta ja lisää kansainvälistä turvallisuutta. Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka perustuu sotilaalliseen liittoutumattomuuteen ja uskottavaan maanpuolustukseen, jonka oleellinen osa on yleinen asevelvollisuus. Puolustusvoimia kehitetään vuoden 2001 turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon mukaisesti.

Hallitus arvioi Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kokonaisuutta laajemmin vuonna 2004 valmistuvassa turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa.

Suomi osallistuu rauhanturva- ja kriisinhallintayhteistyöhön Yhdistyneiden Kansakuntien, Euroopan unionin, Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön ja Naton rauhankumppanuusohjelman puitteissa. Puolustusvoimien mahdollisuuksia osallistua kansainvälisiin rauhanturvaamis- ja kriisinhallintatehtäviin kehitetään ottaen huomioon myös kansallisen puolustuksen tarpeet.

Suomi edistää kansainvälistä turvallisuusyhteistyötä pitäen tavoitteena konfliktien ennaltaehkäisyä ja terrorismin torjuntaa. Maailmanpankin ja Kansainvälisen valuuttarahaston kautta tehtävää työtä kansainvälisen talouden vakauden lisäämiseksi on tehostettava. Ulkomaankaupasta riippuvaiselle Suomelle on tärkeää, että Maailman kauppajärjestö WTO:n puitteissa käytävissä neuvotteluissa maailmankaupan edelleen vapauttamisessa onnistutaan. Ratkaisuihin on huomioitava nykyistä paremmin myös kehitysmaiden edut.

Suomi edistää yhteistyötä valtioiden kasvavan keskinäisen riippuvuuden tuomien haasteiden ratkaisemiseksi. Hallitus jatkaa globalisaation hallinnan keinojen pohtimista varten aloitettua Helsinki-prosessia.

Suomi pyrkii kehitysmaiden velanhoito-ohjelmien tehokkaaseen ja nopeaan toteutukseen niin kansainvälisissä rahoituslaitoksissa kuin kansallisesti.

Hallitus toimii YK:n vuosituhatjulistuksen tavoitteiden mukaisesti myös kansainvälisen kauppapolitiikan keinoin kestävän kehityksen edistämiseksi ja äärimmäisestä köyhyydestä sekä nälänhädästä kärsivien määrän puolittamiseksi vuoteen 2015 mennessä. Hallitus kasvattaa kehitysyhteistyömäärärahoja tavoitteena nostaa niiden osuus 0,7 prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2010 mennessä yleinen talouskehitys kuitenkin huomioon ottaen. Köyhyyden vähentämistä, tasa-arvoa ja koulutusta painottavan kehitysyhteistyömme laatua parannetaan kestävien kehitysvaikutusten aikaansaamiseksi

Hallitus vahvistaa Suomen toimintaa kansainvälisessä ympäristöpolitiikassa ensisijaisena tavoitteenaan Kioton sopimuksen kansainvälinen voimaansaattaminen.

Ihmisoikeudet kuuluvat hallituksen ulkopolitiikan painopistealueisiin. Hallitus harjoittaa aloitteellista ihmisoikeuspolitiikkaa niin kahdenvälisissä suhteissa, Euroopan unionissa kuin kansainvälisissä järjestöissä. Hallitus tukee YK:n keskeistä asemaa yleismaailmallisten ihmisoikeuksien edistämisessä samoin kuin Euroopan neuvostossa ja ETYJ:ssä tehtävää työtä.

Suomi harjoittaa vastuullista maahanmuutto- ja pakolaispolitiikkaa, jossa Suomessa oleskeleville taataan heidän ihmis- ja perusoikeutensa turvaavat olosuhteet. Kansainvälisessä yhteistyössä vaikutetaan pakolaiskriisien lievittämiseen ja pakolaisuuden syihin.

2. Euroopan unioni

Hallitus haluaa vahvistaa Euroopan unionin toimintakykyä ihmis- ja perusoikeuksien, hyvinvoinnin ja turvallisuuden parantamisessa. Euroopan unionia on kehitettävä sekä jäsenvaltioiden että kansalaisten yhteisönä. Hallitus suhtautuu myönteisesti Euroopan unionin laajentumiseen edelleen uusilla jäsenmailla. Laajentuvan Euroopan unionin päätöksentekokykyä ja toiminnan vaikuttavuutta on parannettava ja sopimusperustaa selkeytettävä EU:n tulevaisuuskonventin työn pohjalta. Hallitus tukee selkeän ja sitovan perusasiakirjan hyväksymistä unionin uudeksi perussopimukseksi.

Laajentuvan unionin toimintakyvyn takaamiseksi hallitus tukee määränemmistö-päätöksenteon lisäämistä ja toimielinten välisen yhteistyön selkeyttämistä ja vahvistamista siten, että unionin toimielinten välistä vallan tasapainoa kunnioitetaan. Unionin toimielinjärjestelmää ja hallintoa on kehitettävä yksinkertaisempaan ja avoimuutta lisäävään suuntaan hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti.

Hallitus kannattaa unionin talouspoliittisen koordinaation vahvistamista ja vakaus- ja kasvusopimukseen sekä Lissabonin strategiaan nojaavaa talous- ja työllisyyspolitiikan uudistamista unionin kilpailukyvyn parantamiseksi.

Unionin edelleen kehittämiseksi vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueena hallitus kannattaa jäsenvaltioiden lainsäädännön vastavuoroiseen tunnustamiseen perustuvaa yhteistyön tiivistämistä, viranomaisyhteistyön lisäämistä ja kokonaisvaltaisen yhteisen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan luomista.

Hallitus tukee Euroopan unionin ulkoisen toiminnan kehittämistä niin, että unioni voi toimia taloudellisesti ja sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla kansainvälisen turvallisuuden vahvistamiseksi, ympäristönsuojelun parantamiseksi ja maailmantalouden vakaan kasvun takaamiseksi. Hallitus pitää tärkeänä unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan vahvistamista kaikkia jäsenmaita yhdistävien arvojen ja periaatteiden pohjalta. Hallitus tukee unionin yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämistä painottaen kaikille jäsenmaille yhteisiä sotilaallisen ja siviilikriisinhallinnan tavoitteita.

Suomi osallistuu aktiivisesti unionin pohjoisen ulottuvuuden politiikan kehittämiseen uuden toimintaohjelman mukaisesti ja pyrkii pohjoisen ulottuvuuden monenvälisen rahoituksen lisäämiseen. Hallitus tukee laajaan yhteistyöhön perustuvan uuden rajanaapuripolitiikan kehittämistä laajentuneelle unionille. Hallitus tiivistää yhteistyötä Itämeren alueen uusien EU-jäsenvaltioiden, pohjoismaiden ja Venäjän kanssa pohjoisen ulottuvuuden käytännön yhteistyön kehittämiseksi erityisesti työmarkkina-asioissa, merenkulun turvallisuudessa sekä ympäristö-, sosiaali- ja terveys-, liikenne- ja energiahankkeissa.

Hallitus valmistautuu unionin vuonna 2007 alkavaa rahoituskehyskautta ja maatalouspolitiikan sekä alue- ja rakennepolitiikan uudistamista koskeviin neuvotteluihin kansallisesti yhteensovitetulla politiikalla, jonka tavoitteena on turvata erityisoloistamme johtuvien vaikeuksien huomioon ottaminen ja Suomen kokonaisuus. Suomen vuoteen 2006 ajoittuvaan EU-puheenjohtajakauden menestykselliseen toteuttami-

seen varaudutaan osoittamalla valmistautumiseen henkilö- ja taloudellisia voimavaroja.

3. Talous-, työllisyys- ja veropolitiikka

Hallituksen talouspolitiikan tärkein tavoite on työllisyyden lisääminen vähintään 100 000 hengellä vaalikauden loppuun mennessä. Tämä ja vankan pohjan luominen hyvälle työllisyyskehitykselle myös tätä periodia seuraavina vuosina on välttämätöntä, jotta seuraavan vaalikauden loppuun mennessä voitaisiin päästä 75 prosentin työllisyysasteeseen.

Tavoite on hyvin vaativa useasta syystä. Maailmantalouden kasvunäkymät ovat tavanomaista heikommät ja epävarmat useaksi vuodeksi eteenpäin. Suomen talouskasvu on lähtötilanteessa hidasta ja työllisyysaste on laskussa 67½ % tasoltaan. Suomen houkuttelevuutta tuotannon sijaintipaikkana uhkaa sopivan työvoiman saatavuuteen, työvoiman hintaan ja verotukseen liittyvä kiristynyt kilpailu. Väestön ikääntymisen vaikutukset työvoiman tarjontaan alkavat tuntua voimistuvina jo lähivuosina.

Toisaalta Suomella on myös monia vahvuuksia, joiden varaan hyvä talouskehitys voi rakentua. Suomi on monilla mittareilla hyvin kilpailukykyinen talous. Erityisesti osaaminen on monilla osa-alueilla hyvää. Yksityisen sektorin taseet ovat pääosin vahvoja. Myös julkisen talouden velkataso on kansainvälisesti alhainen ja julkinen talous kokonaisuutena selvästi ylijäämäinen. Vaihtotaseen ylijäämä on suuri ja Suomelle kertyy ulkomaisia nettosaatavia.

Hallituksen työllisyystavoitteiden saavuttaminen edellyttää vahvaa talouskasvua koko vaalikauden ajan. Kasvun pitää olla myös rakenteeltaan aikaisempaa työllistävämpää. Ensimmäinen edellytys tavoitteen saavuttamiselle on, että Suomi pääsee nopeasti eroon meneillään olevasta suhdannetaantumasta.

On välttämätöntä, että Suomi pystyy tehokkaasti hyödyntämään avoimilla markkinoilla avautuvia mahdollisuuksia. Tämä edellyttää, että hyvä hintakilpailukyky säilyy. Reaalisen kilpailukyvyn tulee edelleen parantua. Osaamisperustaamme on vahvistettava. Tutkimus- ja tuotekehittelytoimintaa on voimistettava ja työvoiman koulutustasoa on jatkuvasti kohotettava. Suomen täytyy olla sekä infrastruktuuriltaan että verotuksellisesti kilpailukykyinen sijaintipaikka yrityksille ja niiden avaintoiminnoille. Yhteiskunnassa tarvitaan myös vahvaa yrittäjyyttä, jotta avautuvat mahdollisuudet pystytään käyttämään hyväksi.

Hyvä työllisyyskehitys edellyttää tuloksellista yhteistyötä hallituksen sekä työmarkkina- ja yrittäjäjärjestöjen kesken hintakilpailukyvyn turvaamisessa sekä työelämän ja sosiaaliturvan uudistamisessa. Hyvät ja toimivat työelämän suhteet ovat Suomelle tärkeä kilpailutekijä.

Samalla kun työvoiman osaamistasoa nostetaan, on määrätietoisesti parannettava edellytyksiä synnyttää työpaikkoja, jotka ovat myös vähemmän koulutettujen, erityisosaamista vaille jääneiden ulottuvilla. Hallitus pyrkii siihen, että alueelliset kehityserot kaventuvat ja työllisyys lisääntyy myös siellä, missä työpaikkojen syntyminen on ollut heikkoa ja työttömyys suurinta. Työllisyysasteen kohottaminen edellyttää ratkaisuja, jotka yksinkertaistavat työelämän ja perhe-elämän yhteensovittamista.

Myös työvoiman tarjontaa on kyettävä lisäämään ja työvoiman valmiudet on saata-va vastaamaan aikaisempaa paremmin yritystoiminnan tarpeita. Tämä edellyttää edistystä usealla rintamalla. Koulutuksen on tehostuttava ja erityisesti vaikeasti työllistyvien osaamistasoa on voitava kohentaa. Palvelualojen työllistämisedellytyk-siin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Työttömien työnhakuaktiivisuutta on kannus-tettava. Työmarkkinoille tulemista on aikaistettava ja työmarkkinoilta poistumista myöhennettävä. Näiden täydennykseksi on työvoimapulan oloissa valmistauduttava ottamaan vastaan myös ulkomaista työvoimaa, jonka tarve varsinaisesti lisääntyy vaalikauden jälkeen.

3.1. Hallituksen toimintastrategia

Hallituksen talouspolitiikka perustuu osaamisen, yrittäjyyden ja muiden kasvun edellytysten vahvistamiseen. Suomen kilpailukyvystä huolehditaan pitäen painopis-teinä tutkimuksen ja tuotekehityksen edistämistä, väestön koulutustason kohotta-mista, vakaan talous- ja ansiokehityksen tukemista jatkamalla tulopoliittista yhteis-työtä sekä julkisen sektorin tuottavuuden kehittämistä. Uuden tietotekniikan sovel-lutusten entistä nopeampi käyttöönotto on kansallinen haaste.

Hallitus toteuttaa vaalikauden mittaisen yrittäjyyttä, kasvua ja työllisyyttä tukevan sekä työttömyyttä vähentävän toimenpidekokonaisuuden. Siihen kuuluvat koulutus-politiikka, T&K- ja muut kasvupanostukset, veropolitiikka, tuki tulopoliittisten ratkai-sujen synnylle, työvoimapolitiikan uudistaminen sekä kaksi hallintorajat ylittävää politiikkaohjelmaa. Yrittäjyysohjelmassa koordinoidaan hallituksen yrittäjyyttä tu-kevia toimia pääpainon ollessa käytännön hankkeiden edistämässä. Työllisyysoh-jelman painopiste on rakenteellisen työttömyyden alentamisessa ja työvoiman tar-jonnan edistämässä. Kaikki nämä ratkaisut toteutetaan seuraavaksi täsmennettä-vän finanssipolitiikan liikkumavaran puitteissa.

Tämän toimenpidekokonaisuuden toteuttamiseksi hallitus ryhtyy vuoropuheluun eri etujärjestöjen kanssa. Työuran pidentämiseksi ja työvoiman tarjonnan lisäämiseksi tarvittavia toimia valmistellaan vuoden 2004 loppuun mennessä.

3.2. Hallituksen finanssipoliittinen linjaus

Hallitus tähtää finanssipolitiikassaan siihen, että valtiontalous pysyy vahvana. Tämä on välttämätöntä, jotta julkinen talous voisi lähivuosikymmeninä selviytyä väestön ikääntymisen myötä kasvavista vastuistaan ilman kohtuutonta tulevien sukupolvien harteille tulevaa verorasituksen nousua. Kestävällä pohjalla oleva valtiontalous on tarpeen myös sen turvaamiseksi, että hallituksella on kaikissa olosuhteissa käytet-tävissään riittävä finanssipoliittinen pelivara taloudellisen kasvun turvaamiseksi. Näiden tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että valtion velan osuus bruttokan-santuotteesta alenee suhdanneluonteisia poikkeamia lukuun ottamatta.

Julkisen talouden kestävyysvarmistamiseksi hallituksen tavoitteena on, että val-tiontalous on tavanomaisen talouskasvun oloissa vaalikauden lopulla kansantalou-den tilinpidon käsittein mitattuna tasapainossa. Julkiseen talouteen kokonaisuutena muodostuu tällöin ylijäämä, joka vastaa noin kolmea prosenttia bruttokansantuot-

teesta. Suhdanneluonteiset tai muutoin tilapäiset poikkeamat valtiontalouden tasapainoon tähtäävältä uralta voidaan sallia, mikäli ne eivät vaaranna valtion velan alenemista suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Valtiontalouden tasapainoon vaalikauden lopulla tähtäävä finanssipoliittinen linjaus edellyttää suurta pidättyvyyttä menojen lisäämisessä. Kansantalouden kasvuperustan vahvistamiseksi sekä julkisten palvelujen ja sosiaaliturvan epäkohtien korjaamiseksi hallitusohjelmassa on sovittu vuoden 2007 tasossa 1,12 mrd. euroon kohoavista menonlisäyksistä vaalikauden aikana.

Tämä määrärahojen lisäys sisältyy eduskunnalle 23.5.2003 selontekona annettuihin valtiontalouden kehyksiin vuosille 2004-2007, joita hallitus sitoutuu noudattamaan. Hallitusohjelman mukaisia toimenpiteitä toteutetaan näiden kehysten sallimissa rajoissa.

Kehyspäättös merkitsee menokehysten aseman vahvistumista valtiontalouden ja julkisen hallinnon kehittämässä. Lisätalousarviot sisällytetään kehyksiin. Suhdanneherkät sekä muut paljolti hallituksen päätöksistä riippumattomasti muuttuvat muut menot samoin kuin hallinnollisista järjestelyistä tai budjettiteknisistä muutoksista johtuvat menot ovat menoperusteiden muutoksia lukuun ottamatta menosäännön ulkopuolella. Tällaisia menoja ovat:

- työttömyysturvamenot, asumistuki ja siirtomenot Kansaneläkelaitokselle. Mainitut menot luetaan kuitenkin menosäännön piiriin niiden perusteisiin tehtyjen muutosten menovaikutusten osalta
- korkomenot
- valtion päättämien veromuutosten mahdolliset kompensatiot muille veronsaajille
- sosiaaliturvamaksujen muutoksista johtuvat Kansaneläkelaitokselle maksettavien siirtomenojen muutokset
- Euroopan unionilta saatavia tuloja vastaavat menot
- veikkausvoittovaroja ja Raha-automaattiyhdistyksen tuloutusta vastaavat menot
- finanssisijoitusmenot

Kehyssuunnitelmiin sisällytetään nykyistä enemmän toiminnallisia linjauksia ja hallituksen poliittista ohjausta suunnitelmien laatimisessa vahvistetaan. Kehysmenettelyn integroimista ministeriöiden toimintasuunnitteluun kehitetään tavoitteena järjestelmä, jossa voimavarojen painopisteitä ministeriöiden sisällä ja niiden välillä voidaan ohjata hallituksen yhteisin päätöksin. Hallinnonrajat ylittävien politiikkaohjelmien määrärahat kirjataan kehyksiin omina erinään. Menokehyksissä otetaan huomioon peruspalvelujen rahoituksen, kuntatalouden ja valtionosuudet täsmentävä peruspalvelubudjetti. Peruspalvelujen rahoituksen seuranta ja kuntatalousasiat koordinoidaan valtionhallinnossa nykyistä tehokkaammin.

Kehyspäättösten yhteydessä julkaistaan eritelty arvio valtion tuloista sekä perustelumuistio, jossa eritellään arvion kokonaistaloudelliset taustaoletukset, keskipitkän ajan taloudelliseen kehitykseen vaikuttavat tekijät samoin kuin arviointi valtiontalouden kestävydestä. Hallituksen Euroopan Unionille vuosittain talousarvioesityk-

sen valmistuttua toimittama vakausohjelma perustuu talousarvioesityksen ohella hallitusohjelmaan sekä kehyspäätöksiin. Tässä ohjelmassa tarkennetaan valtiontalouden ja koko julkisen talouden tasapainoa koskevat tavoitteet.

3.3. Verotuksen keventäminen

Hallitus keventää vaalikauden aikana erityisesti työhön kohdistuvaa verotusta. Veroratkaisujen ajoituksessa otetaan huomioon suhdannetilanne ja ne mitoitetaan siten, ettei edellä esitettyä valtion talouden tasapainotavoitetta vaaranneta. Mukaan luki- en vuoden 2003 lisätalousarvion kevennykset veroperusteita voidaan keventää vähintään 1,120 mrd. euroa verraten vaatimattomankin taloudellisen kasvun oloissa.

Veronkevennykset toteutetaan etupainotteisesti. Mahdollisuudet suurempiin veronkevennyksiin arvioidaan uudelleen vaalikauden puolivälissä, jolloin voidaan nähdä tarkemmin tällä hetkellä monia riskitekijöitä sisältävän taloudellisen ympäristön kehityssuunta ja jolloin tulokset hallituksen käynnistämistä toimista taloudellisen kasvuperustan voimistamiseksi alkavat olla nähtävissä.

3.4. Verotuksen rakenteen kehittämisen päälinjat

Verotuksen rakennetta kehitetään työllisyyttä tukevalla ja yrittäjyyttä edistävällä tavalla ottaen huomioon verotuksen vaikutukset Suomen kykyyn kilpailla yritysten ja niiden avaintoimintojen sijaintipaikkana.

Työhön kohdistuvaa verotusta kevennetään alentamalla ansiotulojen verotusta, huojentamalla myöhemmin selvitettävällä tavalla kohdennetusti työnantajamaksuja matalien palkkojen osalta sekä eräillä arvonlisäverotukseen tehtävillä uudistuksilla.

Painopiste valtiontalouden liikkumavaran mahdollistamassa verotuksen keventämisessä kohdistuu ansiotuloihin. Ansiotulon verotuksen kevennyksin tuetaan myös tulopoliittisten ratkaisujen syntyä. Veronkevennyksissä painotetaan työllisyysyistä pieni- ja keskituloisia. Pienituloisille suunnattujen vähennysten korottamisen kunnille aiheuttamat verotulonmenetykset kompensoidaan täysimääräisesti.

Matalapalkkaiseen työhön kohdistuvaa kysyntää pyritään lisäämään kohdennetuin välillisten työvoimakustannusten kevennyksin. Hallitus toteuttaa pikaisen selvityksen siitä, onko käytännön edellytyksiä toteuttaa matalapalkkaiseen työhön kohdistuvaa välillisten työvoimakustannusten kevennystä. Lisäksi selvitetään, voidaanko järjestelmä toteuttaa niin, ettei se johda haitalliseen osa-aikatyön suosimiseen tai keinoteltuun. Hallitus päättää järjestelmän toteuttamistavasta ja rahoituslähteistä selvityksen pohjalta käynnistettävän valmistelun jälkeen. Valmistelu tehdään yhteistyössä sosiaalivakuutuksen valmisteluun osallistuvien työmarkkina- ja yrittäjäjärjestöjen kesken. Tavoitteena on, että järjestelmä voitaisiin ottaa käyttöön vuoden 2004 aikana.

Pääoma- ja yritysverotusta tarkistetaan veronsaajien asema ratkaisussa turvaten. Yritysverotusta kevennetään Suomen verojärjestelmän kansainvälisen kilpailukykyyn vahvistamiseksi. Osinkoverotusta uudistetaan luopumalla yhtiöveron hyvitysjärjes-

telmästä ja saattamalla osingot osittain kahdenkertaisen verotuksen piiriin pk-yritysten ja niiden maksamien osinkojen verotusta kuitenkin kiristämättä.

Yritys- ja pääomaverotuksen tarkistuksista päätetään nopeasti toimeenpantavan erilliselvityksen perusteella tänä vuonna. Tarkistusehdotuksissa otetaan huomioon pääomaan ja yrittämiseen kohdistuvan verotuksen kokonaisuus ja niiden kohteena ovat:

- yhteisö- ja pääomaverokannan alentaminen
- osinkoverotuksen taso
- ansiotuloverotuksen ylimmät marginaaliveroasteet
- varallisuusverotus
- pitkäaikaisen säästämisen verokohtelu
- yritysveron pohjaan vaikuttavat tekijät
- verotusarvojen helpotukset perheyrittysten ja maatalojen sukupolvenvaihdosten edistämiseksi

Tarkistuksessa otetaan huomioon verotuksen rakennetta pohtineiden työryhmien ehdotukset. Valmistelutyö toteutetaan siten, että muutokset voidaan toteuttaa vuoden 2005 alusta lähtien.

Arvonlisäverotuksen alaraja muutetaan liukuvaksi pienimpien yritysten kasvumahdollisuuksien edistämiseksi. Tavoitteena, että uudistus tulisi voimaan vuoden 2004 aikana. Hallitus toimii EU:n säännösten muuttamiseksi siten, että ravintoloiden ja henkilöstöruokailun ruokatarjoilun arvonlisäverokanta voidaan alentaa elintarvikkeiden arvonlisäveron tasolle. Hallituksen lähtökohtana on, että Suomi osallistuu EU:ssa mahdollisesti jatkuvaan pienten työvaltaisten palvelualojen arvonlisäverotuksen huojennukseen.

EU:n laajentumisen myötä Suomen mahdollisuudet ylläpitää alkoholin ja tupakan nykyisiä valmisteverokantoja heikkenevät. Alkoholiverotusta uudistetaan suunnitelmallisesti tavalla, joka parhaiten turvaa verotuotot ja minimoi kansanterveydelliset ja -taloudelliset haitat. Hallitus toimii aktiivisesti Euroopan Unionissa alkoholi- ja tupakkaverokantojen korottamiseksi.

Energia- ja ympäristöverotusta kehitetään ympäristön tilan parantamiseksi sekä työhön kohdistuvan verotuksen keventämismahdollisuuksien lisäämiseksi. Energia- ja sähköveron kehittämisessä otetaan huomioon EU:n piirissä tehtävät ratkaisut sekä yritysten kansainvälisen kilpailukyvyn näkökohdat. Polttoaineverotuksen avulla tuetaan fossiilisten polttoaineiden säästötavoitteita Suomen liikenteelliset erityisolosuhteet kuitenkin huomioon ottaen.

Osana kuntatalouden rahoituksen vahvistamista selvitetään kiinteistöverokannoissa tarvittavat muutokset.

3.5. Työvoimapolitiikan kehittäminen

Hallitus toteuttaa vuosina 2004-2006 julkisen työvoimapalvelun rakenteellisen uudistuksen jolla luodaan edellytykset rakenteellisen työttömyyden purkamiselle. Uu-

distuksessa eriytetään työvoiman välitys ja vaikeasti työllistyvien vaatimien tukitoimien järjestäminen.

Jotta uudistus tukisi rakenteellisen työttömyyden tehokasta vähentymistä, riittävä osa työllisyysmäärärahoista ja työvoimapolitiittisista toimista suunnataan EU:n työllisyysuuntaviivojen mukaisesti vaikeasti työllistyvien työmarkkinaedellytysten parantamiseen. Tässä tarkoituksessa käytetään hyväksi EU:n rakennerahastojen horisontaalisen ohjelman rahoitusta myös jatkossa. EU:n määritelmän mukainen aktivointiastetavoite on 27 – 30 % huomioiden samalla työllistämistoimien laatu ja vaikuttavuus.

Tavoitteena on työllisyysasteen nosto ja työttömyyden alentaminen jokaisen TE-keskuksen alueella. Alueellisia työttömyyseroja kavennetaan. Samoin otetaan huomioon moniongelmaisuuksien ja syrjäytymisen kasautumisesta aiheutuvien ongelmien ratkaiseminen.

Työministeriön määrittämien tulostavoitteiden mukaisesti ja annettujen määrärahojen puitteissa lisätään alueellista päätösvaltaa työvoimapolitiittisten välineiden käytössä.

Työvoimatoimistojen edellytyksiä välittää osaavaa ja sopivaa työvoimaa yrityksille parannetaan. Niiden henkilöstöä ja sen osaamista vahvistetaan sekä lisätään ostopalveluita. Työvoimatoimistojen ohjausta tehostetaan siten, että kaikkialla on mahdollista saada samanvertaista palvelua.

Työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen laatua ja vaikuttavuutta kehitetään painottaen yksilöiden ja yritysten tarpeita. Työvoimapolitiittisen koulutuksen hankintajärjestelmää joustavoitetaan siten, että se mahdollistaa koulutuksen pitkäjänteisen kehittämisen ja nopean reagoinnin työmarkkinoiden tarpeisiin. Parannetaan tukityöllistämisen laatua ja vaikuttavuutta yhdistämällä siihen työssä oppimista ja koulutusta. Työvoimapolitiittisen koulutuksen ostotoiminnassa on huomioitava hinnan ohella myös laatu ja koulutuksen järjestäjien valmiudet. Sujuvoitetaan edelleen työttömyyspäivärahaikauden aikaista työttömän omaehtoista ilt- ja sivutoimista opiskelua.

Työvoimapolitiittisillä ja työvoimapolitiikan välineillä edistetään myös vammaisten ja maahanmuuttajien sijoittumista avoimille työmarkkinoille.

Aktiivista työvoimapolitiikkaa pyritään kohdistamaan nykyistä enemmän pieniin ja keskisuuriin yrityksiin siten, että se parantaa työttömien työllistymistä yksityiselle yritys sektorille. Samalla varmistetaan, ettei tästä aiheudu kilpailuvääristymiä.

Työmarkkinatuen painopistettä muutetaan passiivisesta tuesta aktiiviseen. Työmarkkinatuen ylläpitokorvauksesta kehitetään aktivoitilisiä ja toimenpiteisiin osallistumismahdollisuuksia lisätään. Valmistellaan malli, jossa tietyn työttömyysajan jälkeen työmarkkinatuen ehtona edellytetään osallistumista aktiivitoimenpiteisiin, joiden vaikuttavuutta parannetaan. Järjestelmän toteuttamisen ehtona on, että on varmistettu aktiivitoimenpiteiden määrän riittävyys.

Työmarkkinatuen tarveharkintaa puolison tulojen suhteen lievennetään.

Annetaan lakiesitys sosiaalisista yrityksistä ja niiden perustamista tuetaan. Selvitetään mahdollisuudet ottaa käyttöön vammaisen tai vajaakuntoisen työllistävälle työnantajalle maksettava työntekijän yksilöllisen työkuoron aleneman mukaan rää-
tälöity hyvin pitkäaikainen, jopa pysyvä työllistämistuki.

3.6. Sukupuolten välinen tasa-arvo

Tasa-arvon edistäminen kuuluu koko hallitukselle. Hallitus laatii kansallisen toimintaohjelman tasa-arvon toteuttamiseksi. Hallitus toimeenpanee sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistamisen koko valtionhallinnossa. Sukupuolivaikutusten arviointimenetelmiä kehitetään ja arviointi otetaan osaksi lainsäädännön ja valtion talousarvion valmistelua. Poliittisessa ja taloudellisessa päätöksenteossa lisätään naisten määrää. Hallitus vahvistaa tasa-arvoasioiden resurssointia. Tasa-arvo-osaamista vahvistetaan koko valtion hallinnossa. Selvitetään naistutkimuksen koordinaatiota. Tasa-arvopoliittiset kysymykset arvioidaan myös miesnäkökulmasta.

Hallitus edistää samapalkkaisuutta ja työelämän tasa-arvoa pitkäjänteisellä ohjelmalla yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa. Tavoitteena on poistaa perusteettomat palkkaerot naisten ja miesten välillä. Hallitus toteuttaa tasa-arvolain uudistamisen ja varmistaa sen toimeenpanon. Uudistuksella edistetään muun muassa yli työehtosopimusrajojen tehtävää työn vaativuuden arviointia ja samapalkkaisuutta sisällyttämällä miesten ja naisten töiden vaativuus- ja palkkaerojen kartoitukset tasa-arvosuunnitelmiin sekä helpottamalla palkkatietojen saantia syrjintää epäiltäessä.

Miehiä kannustetaan perhevapaiden pitämiseen. Perhevapaista aiheutuvia työnantajakustannuksia tasataan nykyistä enemmän. Hallitus vahvistaa naisten ja miesten työssäkäynnin ja yrittäjyyden edellytyksiä, kuten laadukasta päivähoitoa ja muita toimivia julkisia palveluja. Esimerkiksi erillisverotus, työntekijöiden ja yrittäjien työperusteinen sosiaaliturva sekä naisyrittäjälainat kannustavat naisia osallistumaan työmarkkinoille.

Parisuhde- ja naisiin kohdistuvan väkivallan sekä prostituution ehkäisyyn varataan resurssit koko hallituskaudeksi. Väkivallan uhrien ja prostituoitujen tukipalveluihin lisätään voimavaroja ja naiskaupan uhrien suojelua vahvistetaan. Paritusrikosten rangaistussäännöksiä kiristetään ja rikosten selvittämiskeinoja parannetaan. Seksi-
palvelujen oston kriminalisointi arvioidaan oikeusministeriössä meneillään olevien selvitystöiden pohjalta. Parisuhteessa tapahtuvien pahoinpitelyjen tuomitsemista edistetään poistamalla uhrin vakaaseen tahtoon perustuva syyttämättäjäättämispöytäkäytä.

4. Sosiaali- ja terveyspolitiikka

4.1. Sosiaali- ja terveyspalvelut

Väestön terveyden edistäminen, sairauksien ennaltaehkäisy sekä yksilön elämänhallinnan, työ- ja toimintakyvyn ja omatoimisuuden tukeminen ovat keskeisiä sosiaali- ja terveyspolitiikan tavoitteita. Hallitus edistää sosiaali- ja terveydenhuollon entistä parempaa yhteensovittamista päämääränä lisätä kansalaisten hyvinvointia, terveyttä ja vähentää syrjäytymistä. Terveys- ja sosiaalipolitiikkaa on kehitettävä rinnakkain ja yhdensuuntaisin tavoittein. Kansallinen terveyshanke ja sosiaalialan kehittämissuunnitelma, joita tulee jatkossa paremmin nivoa yhteen, antavat hallitukselle tarpeellista pohjaa kehittää sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Väestön terveyseroja pyritään kaventamaan määrätietoisin terveys- ja sosiaalipoliittisin toimin sekä vahvistamalla terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin näkökulmaa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja toiminnassa.

Julkisten sosiaali- ja terveyspalvelujen on oltava kansalaisten saatavilla tasarvoisesti ja ne on rahoitettava pääosin verovaroin. Sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuus suomeksi ja ruotsiksi turvataan. Mahdollisuuksia saamenkielisiin sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluihin kehitetään. Palvelujen järjestämisvastuu tulee säilyttää kunnilla ja rahoituksen tulee pääosin perustua valtionosuuteen ja kuntien omiin verotuloihin. Kuntien palvelutuotantoa täydentävät yksityinen ja kolmas sektori sekä omais- ja lähimmäistyö.

Hallitus lisää julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon voimavaroja ja kehittää osaamista, palvelurakenteita ja toimintatapoja pitkäjänteisesti yhdessä kuntien kanssa kansallisen terveysprojektin periaatepäätöksen mukaisesti. Tavoitteena on väestön tarpeista lähtevä hoidon saatavuuden, laadun ja riittävän määrän turvaaminen maan eri osissa asiakkaan maksukyvyistä riippumatta. Sosiaalialan kehittämissuunnitelmaa korjataan sosiaalipalvelujen puutteita muun muassa vanhusväestön sekä lasten ja perheiden palveluissa.

Valtion rahoituksen vakautta, ohjattavuutta sekä kannustavuutta parannetaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksia ja niiden prosenttiosuutta nostetaan. Lisäksi terveydenhuollon palvelujärjestelmän kehittämiseen osoitetaan hankerahoitusta periaatepäätöksen mukaisesti. Lisärahoitus edellyttää kuntien ja kuntayhtymien toimintojen ja palvelutuotannon rakenteiden uudistamista. Sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksista varataan resursseja sosiaalialan kehittämissuunnitelman eteenpäinviemiseen.

Perusterveydenhuollon asemaa vahvistetaan. Muun muassa tietoteknologian hyödyntämisellä, seudullisella yhteistyöllä, toimivalla työnjaolla ja hoitoketjuilla turvataan paremmin laadukkaiden ja riittävien sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuus. Edistetään uusia palvelujen tuotantotapoja sekä sosiaali- ja terveydenhuollon teknologia- ja tuotekehitystä. Valtion rahoitusta ohjataan erityisesti mielenterveys- ja päihdepotilaiden hoidon ja tukipalvelujen turvaamiseksi. Hallitus tekee alkoholihaittojen ehkäisyä koskevan ohjelman ja valtioneuvoston periaatepäätöksen. Hallitus valmistelee huumausainepoliittisen toimenpideohjelman vuosille 2004-2007.

Selvitetään mahdollisuudet parantaa julkisen hammashuollon saatavuutta. Työterveyshuollon sekä ensi-hoidon ja sairaankuljetuksen kokonaistilanne ja kehittämistarpeet selvitetään. Erikoissairaanhoidon kustannusten ennakoitavuutta lisääviä toimenpiteitä selvitetään. Selvitetään mahdollisuuksia siirtää erityisen kalliita hoitoja valtion rahoitusvastuulle. Tutkimustoiminnasta ja opetuksesta aiheutuvien kustannusten korvaukset sairaanhoitopiireille pyritään saattamaan todellisten kustannusten tasolle.

Julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon houkuttelevuudesta työpaikkana on huolehdittava turvaamalla henkilöstölle hyvät työolosuhteet ja täydennyskoulutusmahdollisuudet sekä palkka- ja urakehitys. Henkilöstöryhmien välistä työnjakoa täsmennetään. Kaikille alan ammattilaisille varmistetaan mahdollisuus käyttää koulutuksensa ja kokemuksensa mukaista osaamistaan. Sosiaali- ja terveydenhuollossa lisätään kokoaikaisia ja pysyviä työsuhteita.

Lääkäripulan helpottamiseksi lääkärinkoulutuksen riittävästä voimavaroista huolehditaan ja edistetään erityisesti geriatrian ja psykiatrian osaamista perusterveydenhuollossa. Maahanmuuttaneiden lääkäreiden kieli- ja ammatillisen koulutuksen resurssit turvataan. Hallitus selvittää työmarkkinajärjestöjen ja muiden osapuolten kanssa järjestelyjä, jotta lääkärit työskentelisivät valmistuttuaan julkisen terveydenhuollon tehtävissä. Kolmikantaisesti valmistellaan lakiesitys, joka vähentää lyhytaikaisia sairauspoissaoloja koskevien lääkärintodistusten kirjoittamistyötä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon maksupolitiikkaa uudistetaan. Tavoitteena on, että maksut eivät estä hoitoon hakeutumista erityisesti pienituloisten ja paljon sairastavien kohdalla. Tästä syystä selvitetään mahdollisuudet ottaa käyttöön yhtenäinen maksukattojärjestelmä. Avo- ja laitoshoidon maksujen sekä palvelujen käytön ja hoitopaikan valinnan ohjausvaikutuksien selvittämistä jatketaan. Uudistetaan asiakasmaksusäädöksiä niin, että avopalveluja runsaasti käyttäville turvataan palvelumaksujen ja asumiskulujen jälkeen kohtuulliset käyttövarat. Annetaan kunnille mahdollisuudet ottaa palvelusetelit käyttöön kotipalveluissa siten, että kunta on tilaajana ja laadunvalvojana. Selvitetään palvelusetelien käyttömahdollisuuksia käynnistämällä uusia kokeiluja muissa sosiaalihuollon avopalveluissa. Selvitetään, miten kansaneläkkeestä poistetaan ns. laitoshoitörajoitus siten, että kansaneläkkeen määrään ei enää vaikuta se, onko henkilö avo- vai laitoshoidossa. Lääkekorvausjärjestelmä uudistetaan.

Sairausvakuutuksen rahoitus uudistetaan virkamiestyöryhmän esitysten (STM 2003:14) pohjalta. Yksityiskohdat valmistellaan kolmikantayhteistyössä.

4.2. Eläkepolitiikka

Eläkepolitiikan kestävyysperustana ja tavoitteina ovat talouden kasvu, yleinen luottamus järjestelmän kestävyys ja nykyistä pidempi jaksaminen työelämässä. Kansaneläke- ja työeläkejärjestelmät muodostavat lakisääteisen eläkejärjestelmän pohjan.

Hallituskaudella saatetaan loppuun eduskunnan 19.2.2003 hyväksymän yksityisalojen työeläke-etuuksia koskevan uudistuksen toimeenpano. Uudistukset ulotetaan

kullekin alalle sopivalla tavalla myös muihin ansioeläkkeisiin. Uudistukselle asetettujen tavoitteiden toteutumista seurataan.

Hallitus jatkaa edellisellä vaalikaudella työmarkkinoiden keskusjärjestöjen sopimaa eläkeuudistusta antamalla eduskunnalle esityksen yksityisalojen ansiosidonnaisia eläkkeitä koskevaksi laiksi, joka korvaa nykyiset työntekijäin eläkelain, lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain sekä taiteilijoiden ja eräisiin erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelain.

Työeläkkeitä koskevat asiat valmistellaan edelleen yhteistyössä keskeisten työmarkkinajärjestöjen kanssa.

Kunnallisen ja yksityisen eläkejärjestelmän väliset erot ovat pienentyneet. Tämän vuoksi selvitetään ja arvioidaan nykyisen järjestelmän toimivuutta jäsenyhteisöjen ja kuntien palkansaajia edustavien järjestöjen kannalta ja tehdään selvityksen pohjalta tarvittavat muutokset.

4.3. Vanhusten hoiva

Hallitus valmistelee suunnitelman, jossa eri hallinnonalojen yhteistoimin valmistautaan ikääntyneen väestön määrän kasvuun. Ensisijainen tavoite vanhustenhuollossa on ikääntyvien kotona asumisen tukeminen. Palvelujärjestelmää on uudistettava tästä näkökulmasta edistäen ikääntyvien toimintakykyä ja omatoimisuutta, heille soveltuvia kuntoutuksen ja terveyttä edistävän liikunnan uusia toimintamalleja. Rintamaveteraanien ja sotainvalidien asemaa ja säännönmukaista kuntoutusta kehitetään.

Vanhustenhoidon kuntouttavaa toimintaa ja avopalveluja lisätään ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa olevien ikäihmisten hoidon laatua parannetaan. Vanhuspalvelujen henkilöstöä lisätään tavoitteena ikäihmisten hoidosta annetun laatusuosituksen edellyttämä taso. Luodaan laatusuositukset erityisryhmiä korostaen. Niiden toteutumista kunnissa seurataan ja hallitus ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin vähimmäistason turvaamiseksi.

Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksia nostetaan ikäihmisten palvelujen vahvistamiseksi ja laadun parantamiseksi sekä koulutetun hoitohenkilöstön lisäämiseksi vanhusten laitoshoitoon ja kotipalveluun.

Parannetaan omaishoitajien asemaa. Selvitetään, kuinka omaishoitoa voidaan kehittää lainsäädännöllisesti ja osana palvelujärjestelmän kokonaisuutta. Selvityksessä kiinnitetään erityistä huomiota omaishoidon tuen perusteisiin, määrään, omaishoitajien vapaajärjestelyjen kehittämiseen siten, että palvelujen hinta ei muodostu esteeksi vapaapäivien käyttämiselle, sekä riittävien tukipalveluiden saatavuuteen.

4.4. Vammaiset

Vammaispalvelujen saatavuus ja vammaisten tasa-arvoinen kohtelu turvataan. Kehitetään vaikeavammaisten ihmisten henkilökohtaista avustajajärjestelmää ja tulk-

kipalveluja. Uudistetaan kehitysvamma- ja vammaispalvelulait siten, että ne sovitaan yhteen. Hallitus antaa vaalikauden aikana vammaispoliittisen selonteon.

4.5. Köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisy

Köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämiseksi tarvitaan työttömyyden alentamisen lisäksi ensisijaisen sosiaaliturvan kehittämistä. Toimeentulotuen tulee olla viimesijainen toimeentuloturvan muoto ja sen muodostumista pidempiaikaiseksi toimeentulon lähteeksi tulee vähentää. Köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi huolehditaan ansioturvasta. Nykyisestä työttömyyskassajärjestelmästä huolehditaan.

Sosiaaliturvan lainsäädännön selkeyttämistä jatketaan. Järjestelmän on oltava yksilön kannalta selkeä ja ennakoitava sekä riittävän turvan antava. Ihmisen toimeentuloa ja selviytymistä on tarkasteltava työnteon, verotuksen, sosiaaliturvan ja palveluiden näkökulmasta kokonaisuutena. Järjestelmän läpinäkyvyyttä maksujen ja etuuksien välillä on parannettava.

Syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja asiakkaan omatoimisuuden edistämiseksi tarvitaan yhteispalvelupisteiden ja moniammatillisen yhteistyön lisäämistä kuntien sosiaali-, terveys- ja opetustoimen, työvoimatoimistojen, Kelan ja muiden toimijoiden välillä.

4.6. Lasten turvallinen kasvuympäristö

Lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi hallitus sitoutuu lapsi- ja perhepolitiikan vakautteen ja ennakoitavuuteen. Lapsiperheiden aseman parantaminen, vanhemmuuden tukeminen sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen ovat hallituskauden keskeisiä tehtäviä. Päätöksenteossa otetaan huomioon lapsen näkökulma ja etu sekä vahvistetaan lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuuksia ja oikeutta tulla kuulluksi. Vakaalla perhepolitiikalla sekä työn ja perheen paremmalla yhteensovittamisella on suotuisia vaikutuksia väestöpoliittiseen kehitykseen ja siihen, ettei perheen perustamista tarvitse siirtää taloudellisista tai työelämään liittyvistä syistä.

Perustetaan lapsiasiainvaltuutetun virka. Lapsi- ja perhepolitiikkaa koskevia kysymyksiä käsitellään erityiskokoonpanossa sosiaalipoliittisessa ministerivaliokunnassa.

Laaditaan kokonaisselvitys lapsiperheiden taloudellisesta tilanteesta ottaen huomioon sosiaalietuuksien ja tulojen, palveluiden, maksujen, verojen ja perhevapaiden yhteisvaikutukset.

Turvallinen kasvuympäristö ja siihen liittyvät lasten ja nuorten palvelut lisäävät hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta. Tarvitaan laajaa yhteistyötä eri yhteiskunnan toimijoiden välillä vanhempien kasvatusvastuun ja tukiverkkojen vahvistamiseksi.

Lapsille ja perheille suunnattujen peruspalvelujen laatu turvataan ja palveluja parannetaan huolehtimalla riittävästä ja pysyvästä henkilökunnasta ja turvallisista olosuhteista sekä lisäämällä henkilöstöä lasten ja nuorten palveluihin.

Valtio ja kunnat yhdessä turvaavat lasten ja nuorten kasvuedellytyksiä kehittämällä neuvolajärjestelmää, lasten päivähoitoa ja koulua, kouluterveydenhuoltoa sekä muita tukipalveluita ja edistämällä moniammatillisia ja varhaiseen puuttumiseen perustuvia toimintatapoja. Helpotetaan työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista. Turvataan 1. ja 2. luokkalaaisille oikeus turvalliseen aamu- ja iltapäivätoimintaan säätämällä siitä lailla. Osittaisen hoitovapaan oikeus laajennetaan kolmikantaisesti sovitulla tavalla 1. ja 2 luokkalaisten vanhempiin, jotka lyhentävät työaikaansa lapsen hoidon vuoksi. Kiinnitetään huomiota lasten ja nuorten elämän murrosvaiheiden tukemiseen. Vahvistetaan lasten ja nuorten kulttuuri- ja harrastustoimintaa sekä liikunnallisuutta lasten elämässä.

Luodaan sosiaalipalveluille nykyisiä laatusuosituksia yksiselitteisempiä määreitä. Niiden toteutumista kunnissa seurataan ja hallitus ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin vähimmäistason turvaamiseksi. Päivähoitolakia uudistetaan muun muassa määrittelemällä päivähoidon enimmäisryhmäkoko. Perhepäivähoidon saatavuutta lisätään ja perhepäivähoitajien asemaa parannetaan muun muassa kehittämällä kustannuskorvausjärjestelmää.

Lasten mielenterveysongelmiin ja niiden ennaltaehkäisyyn kiinnitetään erityistä huomiota ja turvataan riittävän nopea hoitoon pääsy. Pitkäaikaissairaiden sekä vammaisten lasten ja heidän perheidensä tukipalveluja kehitetään.

Hallituskaudella uudistetaan lastensuojelulakia ja vahvistetaan lastensuojelutyötä. Ehkäistään lapsiperheiden köyhyyttä ja ylisukupolvisia syrjäytymisen ketjuja. Varmistetaan lastensuojelun sijaishuollon laadullinen ja määrällinen kehittäminen valtakunnallisesti.

Lasten ja nuorten alkoholin ja muiden päihteiden käytön vähentämiseksi tarvitaan määrätietoisia toimia ja ennaltaehkäisyä.

Laaditaan toimintaohjelma lapsiin kohdistuvan väkivaltaviihteen rajoittamiseksi.

4.7. Lapsiperheiden ja eläkkeensaajien taloudellisen aseman parantaminen

Työn ja perheen yhteensovittamisen helpottamiseksi korotetaan osittaista hoitorahaa ja laajennetaan se koskemaan myös peruskoulun 1- ja 2-luokkalaisten vanhempia. Uudistus toteutetaan niin pian kuin mahdollista.

Vuonna 2004 uudistetaan lapsilisäjärjestelmän rakennetta siten, että kaikki lapsiperheet, jotka ovat lapsilisäjärjestelmän piirissä hyötyvät uudistuksesta. Lapsilisiin tehdään korotus, joka kohdistuu ensimmäiseen lapseen. Lapsilisän yksinhuoltajakorotusta tarkistetaan.

Vuonna 2005 nostetaan kotihoidon tuen tasoa sekä vähimmäissairaus-, äitiys-, isyys- ja vanhempainpäivärahaa.

Samassa yhteydessä parannetaan ansiosidonnaisen vanhempain- ja sairauspäivärahojen saantiedellytyksiä tavoitteena korjata eräitä välinpuitoamistilanteita, kuten ly-

hytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijöiden asemaa, ja lisätä sosiaaliturvan työntekoon kannustavia piirteitä.

Vuonna 2006 kansaneläkettä korotetaan ja kustannusvaikutuksissa otetaan huomioon, että myös siihen kytköksissä olevat sosiaalietuudet nousevat.

5. Työelämä

Henkilöstön korkea osaaminen, työssä jaksaminen ja toimivat työmarkkinasuhteet ovat tärkeitä kansallisia menestystekijöitä. Hallitus kunnioittaa työelämän perusoikeuksia, kehittää työelämää vakiintunutta kolmikantaperiaatetta noudattaen ja pitää toiminnassaan lähtökohtana hyvää yhteistyötä työmarkkinajärjestöjen kanssa Suomessa ja Euroopan Unionissa. Suomalaisen työelämän ja työmarkkinamallin peruspilareita ovat työehtosopimusten vähimmäisehtoluonne ja yleissitovuus.

Työelämän sosiaalivakuutuslainsäädäntöä ja ansioturvaa koskevat hallituksen ratkaisut tehdään yhteistyössä työmarkkinaosapuolten kanssa. Hallitus toteuttaa toimenpiteet, joihin valtiolta on sitoutunut työmarkkinakeskusjärjestöjen tulopoliittisten sopimusten ja työttömyysturvaa sekä eläkkeitä koskevien ratkaisujen yhteydessä.

Hallituksen tavoitteena on turvata kansalaisten täysipainoinen osallistuminen työelämään, vaikuttaa työssäoloajan pidentymiseen, parantaa työn ja perhe-elämän yhteensovittamista sekä tasa-arvoa ja vahvistaa työn houkuttelevuutta. Hallitus edistää toimia, joilla vaikeasti työllistettävien, vammaisten ja maahanmuuttajien työllistymistä helpotetaan. Jatketaan ja laajennetaan työelämän kehittämisohjelmia, ottaen huomioon erityisesti pienet työpaikat.

Hallitus kohdistaa kehittämispanostuksia erityisesti tasa-arvon edistämiseen, työn ja perheen yhteensovittamiseen, henkiseen työsuojeluun ja hyvinvointiin työssä, työssä jaksamiseen ja työaikaseurannan tehostamiseen, hyvään johtamiseen ja osaamisen kehittämiseen, työkykyä ylläpitävään toimintaan sekä ikääntyvän työvoiman erityistarpeisiin.

Vaalikauden aikana on varauduttava suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtymiseen. Julkisen sektorin työpaikkojen kilpailukyvyistä on huolehdittava. Hallitus ryhtyy erityisiin toimenpiteisiin etenkin julkisella sektorilla toistuvien määräaikaisten palvelusuhteiden vakinaistamiseksi. Eri ikäryhmien keskinäistä vuorovaikutusta työelämässä tulee vahvistaa, jotta pitkään työkokemukseen sisältyvä tietotaito siirtyy uusille työntekijöille. Hallitus edistää elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia työelämässä.

Hallitus seuraa työelämän lainsäädännön toimeenpanoa ja varmistaa erityisesti työsuojelun tarvitsemat resurssit. Työaikalain noudattamiseen valvontaa tehostetaan. Työsuojelun erityisiä kehittämiskohteita ovat työntekijöiden työssä jaksaminen, henkinen hyvinvointi työssä sekä työpaikkaväkivallan ehkäisy.

Hallitus luo edellytyksiä yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa työaikajärjestelyihin, joissa perheiden tarpeet ja lasten etu otetaan entistä paremmin huomioon. Toteutetaan asteittain alle 10-vuotiaiden lasten vanhemmille lyhennetyin työajan mahdollisuuksia. Osittaista hoitovapaata ja osittaista hoitorahaa kehitetään niin, että se voi nykyistä paremmin tarjota työssäkäyville vanhemmille todellisen vaihtoehdon. Saatetaan pikaisesti voimaan kolmikantaisesti sovittu osittaisen hoitovapaan laajentaminen. Kehitetään perhevapaita ja niiden tasaisempaa jakautumista sukupuolten kesken.

Toteutetaan yhteistoimintalain kokonaisuudistus. Aidon neuvottelun ja tosiasiallisten osallistumismahdollisuuksien toteuttamiseksi yhteistoimintalain kokonaisuudis-

tuksen tavoitteena on sisällyttää nykyistä laajemmin yhteistoiminnan piiriin työpaikan kehittämiseen ja toimintaan sekä työn organisointiin liittyviä kysymyksiä. Työn organisointiin liittyvissä kysymyksissä ei puututa työnjohto-oikeuteen. Selvitetään kunta-alan liittäminen lain piiriin. Vuosilomalaki ja työsuojelun valvontalaki uudistetaan kolmikantaisen valmistelun pohjalta. Työelämän tietosuojaa koskevaa lainsäädäntöä täydennetään päihdetestausta ja teknistä valvontaa selvittävän työryhmän pohjalta lähtökohtana työntekijöiden yksityisyyden suojan toteutuminen. Kehitetään henkilöstörahojen toimivuutta.

Vuorotteluvapaajärjestelmän vakinaistamista sekä käyttömahdollisuuksien parantamista ja korvaustasojen riittävyttä selvitetään kolmikantaisesti.

Hallitus käynnistää laajan kolmikantaisen hankkeen harmaan talouden estämiseksi ja laittomien palvelusuhteen ehtojen poistamiseksi ja yritysten tasavertaisen kilpailuaseman turvaamiseksi ottaen huomioon kansainväliset kokemukset. Kolmikantaisena hankkeena selvitetään työntekijöiden asemaan liittyvät periaatteet tilanteissa, joissa yritykset ja julkisyhteisöt kilpailuttavat toimintojaan.

Hallitus käynnistää kolmikantaisen selvityksen, jossa käsitellään työntekijöiden asemaa silloin, kun yritys on siirtämässä tuotantoyksikön tai tuotantonsa ulkomaille.

Tehostetaan työntekijöiden työehtojen valvontaa, mukaan lukien ulkomaalainen työvoima ja lähetetyt työntekijät, ja varataan siihen riittävät voimavarat. Selvitetään erityisen yksikön perustamista tulopoliittisessa sopimuksessa ehdotetulla tavalla. Toteutetaan ulkomaalaisten työehtojen valvontaa selvittäneen kolmikantaisen työryhmän yksimieliset ehdotukset. Selkeytetään ja vahvistetaan viranomaisten ja työmarkkinajärjestöjen mahdollisuuksia puuttua epäkohtiin ja lisätään eri henkilöstöryhmien luottamushenkilöiden tiedonsaanti- ja valvontaoikeuksia.

Maahanmuuttopolitiikka

Hallitus varautuu maahanmuuttopolitiikan ja kotouttamistoimien kehittämiseen. Suomen väestökehitys johtaa jo kuluva vuosikymmenen aikana väestön ikääntymisestä ja työvoiman tulovirran pienenemisestä johtuen kokonaan uuteen tilanteeseen. Huoltosuhteen edellyttäessä hallitus edistää työperusteista maahanmuuttopolitiikkaa. Tämä edellyttää laajaa yhteistyötä ja sitoutumista valtiovallan, kuntien, elinkeinoelämän ja työelämän osapuolten sekä kansalaisjärjestöjen välillä.

Suomi soveltaa joustavaa siirtymäaikaa työvoiman liikkuvuuteen EU:n laajentuessa. Työvoiman ja palvelujen vapaan liikkuvuuden vaikutuksia työmarkkinoihin arvioidaan kolmikantaisesti ennen siirtymäjärjestelyn toisen vuoden päättymistä.

Hallitus korostaa hyvien etnisten suhteiden ja vuorovaikutuksen edistämiseen tärkeitä ja syrjintää ennalta ehkäisevien toimenpiteiden merkitystä. Hallitus laatii maahanmuuttoliittisen ohjelman. Selvitetään yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa, millä tavoin ulkomaista työvoimaa hakevat työnantajat voivat osallistua maahanmuuttajakoulutuksen kustannuksiin. Hallitus antaa esityksen rauenneesta yhdenvertaisuuslaista eduskunnalle vuoden 2003 aikana.

6. Koulutus, tiede ja kulttuuri

Suomi sivistisyhteiskuntana rakentuu osaamisen, tiedon ja luovuuden varaan. Sen arvoihin kuuluvat ihmisten yhdenvertaisuus, suvaitsevaisuus, kansainvälisyys, vastuu ympäristöstä ja sukupuolten välinen tasa-arvo. Koulutuksella edistetään sivistyksellisiä oikeuksia ja aktiivisen kansalaisuuden valmiuksia.

Suomen asemaa vahvistetaan yhtenä maailman johtavista tietoyhteiskunnista. Kansainvälistymisen rinnalla korostetaan alueellisuutta ja paikallisuutta. Huomioidaan monikulttuurisuus ja eri kieliryhmien tarpeet.

Suomi pitää EU- ja kansainvälisessä yhteistyössä kansallisen päätös- ja toimivallan koulutus- ja kulttuuripolitiikassa.

Jokaisella on tasavertainen oikeus saada edellytystensä mukaista koulutusta elinikäisen oppimisen periaatteen mukaan. Syrjäytymisen ehkäisemiseksi painotetaan lasten ja nuorten oikeutta henkisesti ja fyysisesti turvalliseen kasvuympäristöön.

Ihmisten yhdenvertaisuutta ja alueiden välistä tasa-arvoa vahvistetaan. Koulutusta ja tutkimusta kehitetään alueiden vahvuuksia ja ominaispiirteitä tukien tavoitteena työllisyysasteen nostaminen. Yrittäjyyttä edistetään koulutuksen eri aloilla. Koulutus-, kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluiden verkostoa alueellisena vetovoimatekijänä tuetaan.

6.1. Koulutus- ja tiedepolitiikka

Perusopetuksen järjestämisen lähtökohtana on yhtenäinen peruskoulu. Lähikouluperiaatetta vahvistetaan. Oppivelvollisuusikä säilytetään nykyisellään. Lasten ja nuorten oikeus maksuttomaan opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen turvataan kaikkina koulupäivinä. Terveellisen ja turvallisen oppimisympäristön takaamiseksi on tärkeää lisätä koulurakentamisen, erityisesti peruskorjauksen määrärahoja.

Esiopetuksen laatua arvioidaan. Esiopetuksen kuljetusedusta säädetään kuten perusopetuksessa. Uudistus astuu voimaan syksyllä 2004.

Hallitus valmistelee lainsäädännön aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Peruskoulun 1. ja 2. luokan oppilaille sekä erityistä tukea tarvitseville oppilaille tarjotaan heidän tarvitsemaansa aamu- ja iltapäivätoimintaa vuoden 2004 syksystä lähtien. Toiminnassa hyödynnetään olemassa olevia hyviä käytäntöjä. Aamu- ja iltapäivätoimintaa arvioidaan.

Laaditaan hyvän perusopetuksen ja tuloksellisesti toimivan koulun laatusuosituksia. Paikallista arviointitoimintaa tehostetaan. Varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisevien toimenpiteiden edistämiseksi lisätään tukiopetusta sekä vahvistetaan erityisopetusta ja oppilashuoltoa. Korostetaan kodin ja koulun yhteistyötä. Huolehditaan taiteen perusopetuksen saatavuudesta.

Erityistä tukea tarvitsevien lasten mahdollisuutta integroitua tavalliseen kouluopetukseen edistetään kaikilla varhaiskasvatuksen ja koulutuksen tasoilla. Valtion eri-

tyiskouluja hyödynnetään erityisopetuksen osaamis- ja resurssikeskuksina. Hallitus edistää eri etnisiin ryhmiin kuuluvien lasten kielellisiä ja kulttuurisia oikeuksia. Maahanmuuttajaoppilaiden äidinkielen säilyttämistä tuetaan tavoitteena toimiva kaksikielisyys.

Lukiota kehitetään yleissivistävänä oppilaitoksena. Lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyötä lisätään. Pienten lukioiden toimintaedellytyksiä tuetaan muun muassa lukioiden välisellä ja kuntarajat ylittävällä yhteistyöllä sekä laajentamalla verkko-opetusta. Etälukiotoiminta turvataan. Lukioiden erityisopetuksen tarve selvitetään.

Jokaiselle peruskoulun päättävälle taataan jatko-opintopaikka. Hallitus tehostaa toimia, joilla peruskoulun jälkeen opintonsa keskeyttäviä ohjataan mielekkään, räätälöidyn opetuksen piiriin. Koulutuksen nivelvaiheisiin ja keskeyttämisen vähentämiseen kiinnitetään erityistä huomiota. Jatketaan toimia nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Nuorten työpajat vakainaistetaan ja työkoulutoimintaa kehitetään.

Peruskoulun ja toisen asteen koulutuksen yhteyttä vahvistetaan. Ammatillisen koulutuksen arvostusta ja vetovoimaa nostetaan sisältöjä uudistamalla ja opinto-ohjausta lisäämällä. Työpaikoilla tapahtuva oppiminen vakiinnutetaan ja näytöt liitetään osaksi ammatillista peruskoulutusta oppilaitosten ja työpaikkojen yhteistyönä. Oppisopimuskoulutusta ammatillisen peruskoulutuksen ja lisäkoulutuksen järjestämismuotona vahvistetaan.

Opettajakoulutusta lisätään varmistuen eri kieliryhmiin kuuluvien opettajien saavuus maan eri osissa. Opettajien mahdollisuuksia jatkuvaan täydennyskoulutukseen edistetään. Ammatillista opettajankoulutusta laajennetaan ja sen rahoitus uudistetaan. Ammatillisten opettajien ja työelämän yhteyksiä lisätään.

Aikuiskoulutusta kehitetään parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän ehdotusten pohjalta. Vuonna 2003 käynnistettyä viisivuotista aikuisväestön osaamistason kohottamisen lisätoimenpideohjelmia laajennetaan niin, että koulutuksen voi vuositasolla aloittaa vähintään 10 000 henkilöä. Aikuisten oppisopimuskoulutusta lisätään. Turvataan vapaan sivistystyön toimintaedellytykset. Parannetaan puutteellisten oppimisvalmiuksien sekä heikon sosiaalisen ja taloudellisen aseman vuoksi syrjäytymässä olevien aikuisten sivistysmahdollisuuksia. Vapaan sivistystyön ja muun aikuiskoulutuksen välistä yhteistyötä vahvistetaan.

Aikuisten kouluttautumisaikoja lyhennetään ja kynnystä hakeutua koulutukseen madalletaan. Uudistetaan ammatillisen peruskoulutuksen järjestämisluvat niin, että niissä hyväksytään erikseen osuudet opetussuunnitelma- ja näyttötutkintoperustaiseen koulutukseen. Niissä tapauksissa, joissa järjestämisluvassa hyväksytyt näyttötutkintopaikat eivät täyty, koulutuksen järjestäjä voi täyttää ne opetussuunnitelma-perusteisesti.

Ammatillisen lisäkoulutuksen resurssien vakaa taso turvataan.

Opetuksen sisältöjen kehittämisessä huomioidaan kansainvälisen yhteistyön painoarvon kasvaminen sekä suomalaisen yhteiskunnan monikulttuuristuminen. Tehostetaan aikuisten maahanmuuttajien kielikoulutusta.

Tutkintoon johtava korkeakouluopetus säilyy maksuttomana ja yliopisto- ja ammattikorkeakoululaitos julkisen koulutusjärjestelmän osana.

Yliopistojen opintoaikoja nopeutetaan ja siirtymisaikaa toiselta asteelta korkeakoulutukseen lyhennetään opiskelijavalintajärjestelmää kehittämällä. Selvitetään mahdollisuus siirtyä yliopistojen yhteisvalintajärjestelmään ja otetaan käyttöön aloituspaikkakiintiö samana vuonna toiselta asteelta valmistuneille opiskelijoille. Kaksiportainen tutkintorakenne otetaan asteittain käyttöön. Tutkintovaatimukset mitoitetaan työmäärää vastaaviksi siten, että opinnot on entistä tehokkaammin mahdollista suorittaa tavoiteajassa. Henkilökohtaiset opintosuunnitelmat otetaan käyttöön.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyötä ja työnjakoa kehitetään duaalimallin pohjalta. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen aluevaikutusta vahvistetaan. Yliopistokeskusten toiminta turvataan. Yliopistojen rahoitus turvataan lainsäädännöllä. Yliopistolain uudistamisen yhteydessä arvioidaan muun muassa yliopistojen toiminnallisia kehittämistarpeita.

Yliopistoissa harjoitettavan tieteellisen tutkimuksen ja ammattikorkeakouluissa tehtävän tutkimus- ja kehitystyön perusedellytyksiä vahvistetaan. Ammattikorkeakoulun tutkintojen asema ja niiden tuottama kelpoisuus korkeakoulututkintojen järjestelmässä selkeytetään. Ammattikorkeakoulujen jatkotutkinnot arvioidaan ja saatujen tulosten pohjalta selvitetään mahdollisuudet niiden käyttöönottoon eri opiskelualoilla. Ammattikorkeakoulujen rahoitus uudistetaan kannustavammaksi. Koulutuksen ennakointia parannetaan ja ennakoinnin alueellista koordinaatiota kehitetään. Ikäluokkien pienenytessä vapautuvat voimavarat käytetään koulutuksen vahvistamiseen. Kulttuurialan koulutus mitoitetaan vastaamaan työelämän tarpeita.

Opiskelijoiden opintososiaalista asemaa kohennetaan, jotta täysipäiväinen ja suunnitelmallinen opiskelu on mahdollista ja opiskeluajat lyhenevät. Opetusministeriö laatii heti hallituskauden alussa toimenpideohjelman, jolla edistetään tutkintojen suorittamista tavoiteajassa. Samassa yhteydessä kehitetään opintotukijärjestelmää kannustavammaksi.

Edistetään tutkimustiedon ja teknologian käyttöä ja hyödyntämistä talouden, työllisyyden ja muun yhteiskunnallisen kehityksen hyväksi. Tutkimus- ja innovaatorahotusta lisätään tiede- ja teknologianeuvoston suunnitelman pohjalta.

6.2. Kulttuuri

Kulttuuripolitiikalla tuetaan kulttuurista ja taiteellista monimuotoisuutta, rikasta kulttuuriperintöä, kulttuurilaitoksia ja palveluja sekä edellytyksiä luovaan työhön.

Monipuolisten ja laadukkaiden tieto- ja kirjastopalveluiden saatavuus turvataan koko maassa hyödyntäen Kirjastostrategia 2010 ehdotuksia. Kirjastojen peruspalvelut säilytetään maksuttomina. Kirjastojen roolia tietoyhteiskunnan perustaitojen levittäjänä vahvistetaan. Edistetään laajakaistayhteyksiä kouluille ja kirjastoille.

Valtioneuvoston taide- ja taiteilijapoliittinen periaatepäätös antaa hyvän pohjan kulttuurin ja taiteen edistämiseksi. Luovan toiminnan edellytysten kehittämiseksi laaditaan koko maan kattava luovuusstrategia.

Kulttuuri- ja taidelaitosten asemaa vahvistetaan ja turvataan niiden toiminta- ja kehitysedellytykset koko maassa. Lasten, vammaisten ja vähemmistöryhmien kulttuurisia oikeuksia tuetaan. Valtakunnallisen lastenkulttuurikeskusverkoston rakentamista jatketaan. Kansallisia kulttuurin osaamiskeskuksia kehitetään. Suomalaisen elokuvan tuotantoedellytyksiä tuetaan.

Kulttuurityössä hyödynnetään digitalisoinnin tuomia mahdollisuuksia kommunikaation, yhteistyön ja interaktiivisuuden lisäämiseksi. Panostetaan digitaaliseen sisältötuotantoon. Hallituskaudella uudistetaan tekijänoikeuslainsäädäntö.

Kansalaisjärjestöissä tehtävä vapaaehtoistyö on yhteiskunnan tärkeä voimavara. Kansalaistoiminnan edellytyksiä vahvistetaan purkamalla sen esteitä.

Liikuntapolitiikan painopiste on lasten ja nuorten liikunnassa sekä myönteisessä liikuntakasvatuksessa. Valtion liikuntamäärärahoja kohdennetaan lasten ja nuorten terveyttä edistävään sekä kasvatuksellisuutta ja eettisyyttä korostavaan liikuntaharrastukseen. Aikuisten, ikääntyneiden ja erityisryhmien terveyden ja toimintakyvyn edistämistä liikunnan avulla tuetaan. Kilpa- ja huippu-urheilun eettistä pohjaa vahvistetaan.

Perusnuorisotyön voimavarat turvataan ja ennaltaehkäisevää päihde- ja huumetyötä vahvistetaan. Nuorisotyölain kokonaisuudistus käynnistetään ja nuorisojärjestöjen valtionavun myöntöperusteet uudistetaan.

Raha-arpajaisten sekä veikkaus- ja vedonlyöntipelien tuoton käyttämisestä annettu laki otetaan käyttöön vuoden 2004 alusta. Samalla turvataan taiteen ja tieteen rahoitustarpeet. Suomen Kansallisteatterin peruskorjauksen lainanhoitokulut katetaan budjettivaroista.

7. Aluepolitiikka

Hallitus harjoittaa sosiaaliseen ja alueelliseen tasapainoon tähtäävää politiikkaa. Eroja alueiden kehittämisedellytyksissä kavennetaan. Tavoitteena on muuttoliikkeen ja väestörakenteen tasapainottaminen sekä palvelurakenteen turvaaminen koko maassa.

Alueiden menestys tukee koko kansantalouden kasvua ja heijastuu koko maahan. Alueiden osaamista, yrittäjyyttä ja työllisyyttä vahvistetaan. Näin tuetaan kasvua ja luodaan edellytykset hyvinvointiyhteiskunnan perusrakenteiden ylläpitämiselle. Panostetaan alueiden kilpailukyvyyn parantamiseen voimistamalla niiden osaamista, omia vahvuuksia sekä lisäämällä alueiden kehittämisen omaehtoisuutta. Aluehallintoa ja seudullista yhteistyötä kehitetään näitä tavoitteita tukien.

Maakunnan liittojen roolia aluekehityslain mukaisina aluekehitysviranomaisina kehitetään vahvistamalla niiden asemaa maakuntien kehittämiseen tarkoitettujen voimavarojen suuntaamisessa.

Valtion alue- ja keskushallintoa uudistetaan lisäämällä sektoriviranomaisten välistä yhteistyötä, aluetasolla tapahtuvaa koordinaatiota sekä yhtenäistämällä aluejaotusta. Kainuun hallintomallikokeilua jatketaan tehtyjen päätösten mukaisesti.

Paikallishallinnon palveluiden tarjonnan ja saatavuuden turvaamiseksi lisätään uuden viestintä- ja tietotekniikan sekä yhteispalvelupisteiden roolia.

Valtion toimintojen alueellistamista jatketaan. Valtion toimintojen sijoittaminen pääkaupunkiseudun ulkopuolelle toteutetaan maan tasapainoista kehitystä edistäen, alueiden olemassa olevia vahvuuksia hyödyntäen ja tukien. Hallintoa kehitettäessä, aluerajoja muutettaessa ja toimintoja alueellistettaessa turvataan palvelut molemmilla kielillä.

Osaamiskeskittymien muodostumista maan kaikkiin osiin tuetaan. Huolehditaan koko maan edellytyksistä hyötyä teknologia- ja osaamisrahoituksesta sekä tätä kautta syntyvästä kasvusta. Yliopistojen ja korkeakoulujen sekä ammattikorkeakoulujen toiminnan alueellista vaikuttavuutta lisätään.

Aluekeskusten vahvistamiseksi aluekeskusohjelmaa kehitetään ja sen toteuttamista tehostetaan suoritettavien arviointien pohjalta. Aluekeskusohjelmalla tuetaan myös niitä ympäröivien seutujen kehitystä.

Päivitetään maaseutupoliittinen ohjelma. Siinä painotetaan maaseudun yritystoiminnan toimintaedellytysten parantamista sekä julkisten peruspalveluiden saatavuuden turvaamista uusien toimintamallien avulla ja uutta viestintä- ja muuta teknologiaa hyödyntämällä.

Aluepolitiikassa huomioidaan saariston erityisolosuhteet.

Osaamiskeskusohjelmalla tuetaan erityisesti hyvinvointipalvelujen, elinkeinoelämän ja teollisuuden kansainvälisesti kilpailukykyisen huippuosaamisen kehittämistä.

Osaamis- ja teknologiakeskusten avulla parannetaan myös keskusten ulkopuolisten alueiden osaamis- ja teknologiaperustaa.

Kaupunkipolitiikalla huolehditaan kaupunkiseutujen kilpailukyvyistä ja edellytyksistä sosiaalisesti tasapainoiseen kehitykseen. Kaupunkiverkkoa kehitetään kokonaisvaltaisesti, erikokoisten kaupunkiseutujen tarpeet huomioon ottaen. Kaupunki- ja maaseutupolitiikan toisiaan tukevaa yhteistyötä lisätään.

Helsingin seudun kuntien ja valtion välistä yhteistyömenettelyä kehitetään edelleen. Yhteistyötä ja yhteistä päätöksentekoa tiivistetään asunto-, liikenne- ja yhdyskuntasuunnittelua koskevissa kysymyksissä. Edellisen hallituksen asettama selvityshenkilö tekee ehdotuksia Helsingin ja sen lähialueen kuntien seudullisen yhteistyön kehittämiseksi sekä valtiovallan osallistumisesta kansallisesti tärkeisiin kehittämishankkeisiin seudulla.

Valtion talousarvion valmistelun yhteydessä arvioidaan vuosittain erikseen talousarvioesityksen aluepoliittiset vaikutukset.

Alueellisen kehittämisen ohjelmiin osoitetaan riittävät taloudelliset voimavarat. Alueiden kehittämisen kannalta merkittäviä voimavaroja kootaan yhteen ja alueellistetaan sekä lisätään sitomattomien maakunnallisten kehittämisvarojen osuutta. EU:n rakennerahasto-ohjelmien hyödyntämistä parannetaan alueiden omista lähtökohdista. Ohjelmien kansallista hallintoa ja seurantaa selkeytetään ja yksinkertaistetaan.

EU:n rakennerahastopolitiikkaa uudistettaessa Suomen tavoitteena on liittymisoppimuksessa tunnustettujen pysyvien erityispiirteiden huomioon ottaminen sekä Suomen säilyminen unionin aluekehitysohjelmien piirissä. Pohjois- ja Itä-Suomen tulee säilyä EU:n korkean tason tuen piirissä ja nykyisen tavoite 2-tukea vastaavan tukijärjestelmän toteuttamisen on jatkuttava. Kohdentamalla tuki heikoimmille alueille lisätään EU:n rakennerahastopolitiikan vaikuttavuutta edelleen.

Aluekehityksen turvaamiseksi huolehditaan liikenneväylien ja liikenneyhteyksien ylläpidosta sekä nopeiden ja kohtuuhintaisten tietoliikenneyhteyksien saatavuudesta koko maassa.

Etätyön tekemistä edistetään sekä poistetaan sen esteitä. Selvitetään mahdollisuudet turvata osaavan työvoiman saanti voimakkaasti väestöään menettävillä alueilla.

8. Asuminen

Asuntopolitiikan tavoitteina on turvata sosiaalisesti ja alueellisesti tasapainoiset ja vakaat asuntomarkkinat, poistaa asunnottomuus sekä edistää asumisen laatua. Kohtuuhintaisen asuntotuotannon turvaamiseksi hallitus huolehtii sosiaalisen asuntotuotannon riittävydestä.

Asuntopolitiikalla edistetään ihmisten ja perheiden mahdollisuuksia elämäntilanteeseensa sopivaan asumiseen.

Asuntopolitiikan pitkäjänteisyyden turvaamiseksi hallitus laatii vuoden 2003 loppuun mennessä koko hallituskaudesta koskevan asuntopoliittisen ohjelman huomioiden kansainvälisen arvion. Samaa suunnitelmallisuutta hallitus edistää myös kuntien asuntopolitiikassa.

Valtion rahoitustuki sosiaalisen asuntotuotannon mitoitetaan niin, että se mahdollistaa tasaisen, noin 10 000 uuden asunnon rakentamisen vuosittain. Lainoitusta suunnataan Helsingin seudulle, suuriin kasvukeskuksiin sekä muille alueille, joilla asuntojen tarve ja kysyntä on korkea. Kotoa itsenäistyvien nuorten ja yhden hengen ruokakuntien asuntotilanteen helpottamiseksi painotetaan yhteiskunnan tukemaa pienasuntojen rakentamista ja nuorten perheiden asuntotilanteen helpottamista.

Aravajärjestelmä säilytetään uustuotannossa. Uusien ja vanhojen aravalainojen ehtojen tulee olla jatkuvasti kilpailukykyisiä suhteessa markkinakorkoihin. Vuosimaksun nousu rajataan niin, ettei se ylitä inflaatiotasoa. Vuosimaksulainamallin rinnalle luodaan uusi kiinteälyhenteinen lainamalli. Selvitetään yhteiskunnan tukemien lainajärjestelmien toimivuus.

Asunnottomuutta vähennetään toimeenpanemalla valtion sekä Helsingin, Espoon ja Vantaan välinen asunnottomuuden vähentämisen toimenpideohjelma vuosille 2002-2005.

Valtion tuella rakennettujen asuntojen asukasvalintakriteerejä kehitetään asukasrakenteen monipuolistamiseksi.

Valtion asuntorahaston rahoitusasema turvataan ja sen toimintaa kehitetään.

Turvataan yleishyödyllisyysperiaatteiden mukaan toimivien yhteisöjen edellytykset toimia pitkäjänteisesti ja vakavaraisesti.

Jatketaan nykyistä käytäntöä tyhjiilleen jäävien aravavuokratulojen pääomamenojen helpottamiseksi ja käyttö- ja luovutusrajoituksista luopumiseksi. Etsitään uusia keinoja taloudellisissa vaikeuksissa olevien aravavuokra-asuntotalojen ongelmien ratkaisemiseksi.

Edistetään rakentamisen laatua valtiovallan, elinkeinoelämän ja muiden alan toimijoiden kesken sekä rakennusalan pk-yritysten verkottumista. Edistetään puurakentamista erityisesti pientalotuotannossa.

Hallitus selvittää yhteiskunnan asuntopolitiikkaan kohdistamien rahoitus- ja tukijärjestelmien toimivuuden mukaan lukien asp-järjestelmän. Asuntopoliittisen tuen kohdentamista verovähennysten kautta kehitetään uusissa asuntolainoissa niin, että ensiasunnonhankkijoiden ja lapsiperheiden tukea voidaan lisätä.

Asumistukijärjestelmää kehitetään niin, että tuki seuraa nykyistä paremmin kustannus- ja vuokratason muutoksia ja mahdollistaa asuntokannan tarkoituksenmukaisen käytön.

Kuntia rohkaistaan käyttämään täysimääräisesti kaavoitus- ja maapolitiikan välineitä riittävän, kohtuuhintaisen ja laadukkaan asuntotuotannon turvaamiseksi. Tehdään selvitys uusista mahdollisuuksista rakentamattoman, sekä kaavoitetun että kaavoitamattoman, maan rakennuskäyttöön saamiseksi.

Hallitus huolehtii siitä, että valtio maanomistajana tukee asuntopolitiikan yleisiä tavoitteita niin, että valtionmaat ovat käytettävissä kohtuuhintaiseen asuntotuotantoon.

Asunto- ja yhdyskuntarakentamisen tehostamiseksi valtio on valmis osallistumaan myös uudentyypisiin kehittämishankkeisiin. Osana seutuhallinnon kehittämistä Helsingin seudulla selvitetään myös kaavoitus-, maa- ja asuntopolitiikan tehostamismahdollisuudet. Vastaava yhteistoimintamalli voidaan ottaa käyttöön myös muissa kasvukeskuksissa. Lisäksi selvitetään, miten rakennuskustannusten muuta maata nopeampaa nousua voitaisiin hillitä Helsingin seudulla.

Valtion asuntorahaston kunnallistekniikan perustamisrahoitukseen myönnettävillä avustuksilla edistetään pääkaupunkiseudun kuntien ja muiden kasvavien alueiden asuntotuotantoa ja uusien asuntoalueiden toteuttamista. Avustusten myöntäminen kytketään kuntien maanhankintaan ja alueisiin, joille rakennetaan valtion tukemaa asuntotuotantoa.

Tonttien luovuttamista kaupunkimaisten pientaloalueiden rakentamiseksi niin vuokra- kuin omistusasunnoiksi edistetään yhteistoiminnassa kuntien kanssa muun muassa kaavoitusta uudistamalla. Edistetään täydennysrakentamista.

Oikeussuojajärjestelmän toimivuus maankäyttö- ja rakennusasioissa arvioidaan sekä selvitetään mahdollisuudet lainmuutoksin ja muin keinoin vähentää tarvetta valitukseen ja nopeuttaa valitusten käsittelyä.

Edistetään hyvän vuokratavan mukaisia menettelyjä vuokramarkkinoilla. Hallitus kannustaa vuokralaisten ja vuokranantajien järjestöjä jatkamaan yhteistyötään vuokramarkkinoilla tavoitteena estää irtisanomisuhan käyttäminen kohtuuttomien vuokrankorotusten aikaansaamiseksi. Hallitus seuraa tilanteen kehitystä ja edellä mainittujen järjestöjen suosituksen vaikutuksia ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin epäkohtien korjaamiseksi.

Hallitus selvittää toimenpiteitä, joilla voidaan pitää nykyiset vapaarahoitteiset vuokra-asunnot vuokrauskäytössä ja lisätä uusien vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen tarjontaa.

Vanhusväestön ja vammaisten mahdollisuutta asua omassa kodissaan edistetään kehittämällä asuntosektorin ja sosiaali- ja terveystoimen yhteistyötä. Asuntojen esteettömyyden toteuttamiseksi myönnetään Valtion asuntorahaston varoista korjausavustuksia ja perusparannuslainoitusta niin omistus- kuin vuokra-asuntoihin. Korjaus- ja energia-avustusten kokonaismäärää lisätään tarvittaessa. Yhtenäistetään omistus- ja aravavuokra-asuntotalojen hissiavustusten ehdot.

Kiinnitetään huomiota home- ja kosteusvaurioiden ennaltaehkäisemiseen ja kohennetaan homevaurioista kärsivien asemaa.

Varainsiirtoveroa tarkistetaan siten, että se ei estä kuntia sekä yleishyödyllisiä yhteisöjä järjestelemästä arava- ja korkotukivuokra-asuntoja suuremmiksi taloudellisesti vakaammiksi yhtiöiksi.

9. Kuntapolitiikka

Hallitus toteuttaa pitkäjänteistä ja vakaata kuntapolitiikkaa. Kunnallisten peruspalveluiden saatavuus ja laatu turvataan koko maassa kohtuullisella vero- ja maksurasitteella. Edellytykset kunnallisten peruspalveluiden järjestämiseksi turvataan huolehtimalla toimintakykyisestä ja elinvoimaisesta kuntarakenteesta sekä palveluiden kestävästä rahoituksesta.

Työllisyyden paraneminen, taloudellinen kasvu ja yrittäjyyden edistäminen ovat edellytys kestäväälle peruspalvelujen rahoitukselle. Kuntien mahdollisuuksia työllisyysasteen nostamiseksi tuetaan.

Valtion ja kuntien välistä yhteistyötä kehitetään niin, että edellytykset sopia keskeisistä kuntia koskevista kysymyksistä paranevat. Kuntien tehtävien ja velvoitteiden rahoituksen tasapainoa parannetaan hallituskauden kattavalla valtion ja kuntien välisellä peruspalveluohjelmalla ja siihen liittyvällä vuosittaisella peruspalvelubudjetilla. Peruspalveluohjelmassa arvioidaan kuntien tehtävistä ja muista velvoitteista aiheutuvat menot ja tulot kuntaryhmittäin sekä toimenpiteet niiden tasapainottamiseksi.

Valtion ja kuntien neuvottelumenettelyä sekä kuntatalouden ja peruspalveluohjelman mukaista koordinaatiota sosiaali- ja terveysministeriön, opetusministeriön, sisäministeriön ja valtiovarainministeriön sekä kuntaliiton välillä kehitetään.

Kuntien rahoituspohja turvataan ja uusiin tehtäviin sekä entisten laajentamiseen osoitetaan riittävät voimavarat.

Kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmää arvioidaan kokonaisuutena vuoteen 2005 mennessä. Siihen saakka kuntien yhteisöverosuus säilytetään nykytasolla. Osana kokonaisselvitystä selvitetään mahdollisuudet yhteisöveron siirtämiseen kokonaan valtiolle kuntatalouden vakauden lisäämiseksi ja suhdanneherkkyyden vähentämiseksi. Kuntien verotuloihin perustuvan tasausjärjestelmän uudistamisen yhteydessä arvioidaan mahdollisuudet kiinteistöveron irrottamiseen tasausjärjestelmästä.

Mahdolliset muutokset kuntien veropohjassa kompensoidaan kunnille täysimääräisesti. Mahdollistetaan kiinteistöveron tason korottaminen.

Erityisen kalliin erikoissairaanhoidon rahoitusvastuun siirtäminen kunnilta valtiolle selvitetään.

Toimenpiteitä kriisikuntien talouden tervehdyttämiseksi jatketaan. Harkinnanvaraisista rahoitusavustuksista saavan kunnan sitoutumista talouden tervehdyttämistoimiin lisätään.

Valtionosuusjärjestelmää kehitetään palvelurakenteiden ja tuottamistapojen uusimista sekä kuntien välistä yhteistyötä edistäväksi. Lisätään palveluiden tarve- ja olosuhdetekijöistä aiheutuvien kustannusrakenteiden erojen, suurimpien kaupunkien erityisolosuhteiden sekä muuttoliikkeen ja väestörakenteen muutosten huomioon ottamista valtionosuusjärjestelmässä. Sektorikohtaisia valtionosuuksia yhtenäistetään ja selkeytetään.

Edistetään vapaaehtoiselta pohjalta kuntaliitoksia sekä muita sellaisia kunta- ja seuturakenteen muutoksia, jotka edesauttavat laadukkaiden, tasavertaisten kunnallisten peruspalveluiden tuottamista taloudellisemmin. Tuetaan kunnallisten palvelujen seudullista tuottamista sekä arvioinnin perusteella mahdollisesti laajennetaan seutuhanketta sekä parannetaan hankkeen toimintaedellytyksiä.

Julkisten palveluiden tuottamistavan arvioinnissa ja säädöksissä otetaan huomioon julkisten palvelujen erityisluonne, muun muassa julkisiin palveluihin liittyvät korkeat vaatimukset palveluiden laadusta, turvallisuudesta, saatavuudesta ja jatkuvuudesta. Julkisia hankintoja koskevaa lainsäädäntöä uudistettaessa turvataan hankintaviranomaisille mahdollisuus asettaa muun muassa työvoiman käyttöä, työehtoja ja palvelujen ympäristövaikutuksia koskevia ehtoja hankinnoille.

Kunnallista itsehallintoa kehitetään turvaamalla kansalaisten vaikutusmahdollisuudet seutuistumisen, yhtiöittämisen ja muiden uudentyyppisten palveluiden tuotantomuotojen myötä syntyneissä tilanteissa. Kunnallista demokratiaa kehitetään osana kansalaisvaikuttamista koskevaa politiikkaohjelmaa.

Edistetään kuntasektorin henkilöstön saatavuutta sekä kuntatyönantajan kilpailukykyä. Julkista ja yksityistä työnantajaa kohdellaan tasavertaisesti muun muassa sosiaaliturvamaksuja koskevissa ratkaisuissa.

10. Ympäristöpolitiikka

Ympäristöpolitiikan tavoitteena on Suomen aseman vakiinnuttaminen korkeasta ympäristönsuojelun tasosta tunnettuna tieto- ja osaamisyhteiskuntana, jonka kilpailukyky perustuu ekologisesti kestäväen kehityksen ehdot täyttävään kulutukseen ja tuotantoon.

Suomi osallistuu aktiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön globaalien ympäristöongelmien ratkaisemiseksi ja kansainvälisen ympäristöpolitiikan edistämiseksi. Ympäristöarvot on otettava huomioon kansainvälisen kaupan pelisääntöjä kehitettäessä. Suomi tukee vahvan YK:n ympäristöjärjestön perustamista. Kestäväen kehityksen periaatteet ovat keskeisessä asemassa Suomen globalisaation hallintaa koskevassa toiminnassa.

Ilmastomuutoksen hidastamiseksi toteutetaan Kioton pöytäkirjan velvoitteet kansallisen ilmasto-ohjelman mukaisesti ja edistetään sopimuksen pikaista ratifointia. Ilmastomuutoksen pysäyttämiseksi toimitaan aktiivisesti kaikki maat kattavan uuden neuvottelukierroksen aloittamiseksi.

Itämeren suojeluohjelman toteuttamista jatketaan. Itämeri pyritään saamaan nimeytyksi erityisen herkäksi merialueeksi (PSSA). Hallituksen tavoitteena on lisätä Itämeren painoarvoa Euroopan unionissa, erityisesti EU:n pohjoisen ulottuvuuden toimintaohjelmassa ja ympäristökumppanuusrahastossa. Rehevöitymistä vähennetään pienentämällä muun muassa maatalouden ja yhdyskuntien aiheuttamaa kuormitusta sekä panostamalla lähialueiden haitallisten päästöjen vähentämiseen. Öljy- ja kemikaalikuljetusten sekä muiden vaarallisten kuljetusten aiheuttamia riskejä vähennetään. Kansainvälisten, erityisesti talvimerenkulkua koskevien teknisten määräysten kehittämistä ja voimaantuloa pyritään nopeuttamaan. Öljyntorjuntavalmiuteen lähialueilla panostetaan. Öljyntorjuntavalmiuden parantamiseksi hankitaan uusi öljy- ja kemikaalitorjuntaan soveltuva monitoimimurtaja. Mahdollisuudet uuden öljyntorjunnan osaamiskeskuksen perustamiseksi selvitetään.

YK:n kestäväen kehityksen Johannesburgin kokouksen toimenpideohjelman käytännön toteuttamista edistetään. Laaditaan kansallinen, hallinnonalat ylittävä ohjelma ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävästä tuotanto- ja kulutustavoista. Osana ohjelmaa edistetään ympäristökasvatusta. Osallistutaan aloitteellisesti kansainvälisen puiteohjelman valmisteluun. Tavoitteena on materiaalien ja energian käytön tehokkuuden lisääminen tuotteiden elinkaaren kaikissa vaiheissa. Ympäristöteknologiaan perustuvaa tuotantoa ja osaamista edistetään.

Verotuksen rakennetta uudistetaan edistämään kestävää kehitystä. Ekologisella verouudistuksella vähennetään uusiutumattomien luonnonvarojen käyttöä, ympäristöhaittoja ja edistetään kierrätystä sekä tuotteiden, niiden kulutuksen ja energiankäytön ekotehokkuutta. Selvitetään mahdollisuudet vähentää ympäristön ja kestäväen kehityksen kannalta haitallisia tukia.

Yhdyskuntajätteen kokonaismäärää vähennetään sekä lisätään jätteiden hyötykäyttöä raaka-aineena ja energialähteenä. Jättemäärien vähentämiseen käytetään niin taloudellisia kuin teknisiäkin ohjauskeinoja. Kehitetään juomapakkausten valmisteveroperusteista ympäristönohjausjärjestelmää.

Kierrätyskelvottoman jätteen loppukäsittelyn haitat ympäristölle minimoidaan. Aiheuttamisperiaatetta laajennetaan useampiin tuoteryhmiin ja kaupan vastuuta pakkausjätteistä lisätään. Kaatopaikkakaasujen talteenottoa ja käyttöä energiantuotannossa parannetaan ja laajennetaan. Biojätteen erilliskeräys ja -käsittely toteutetaan kattavasti.

Valmistellaan kansallinen vaarallisia kemikaaleja koskeva ohjelma. Uusien tuotteiden mahdollisten ennakoimattomien haittavaikutusten minimoimiseksi korostetaan varovaisuusperiaatetta. Annetaan periaatepäätös valtakunnallisesta meluntorjunnan toimintaohjelmasta.

Huolehditaan pohjavesien laadusta sekä edistetään saastuneiden maa-alueiden kunnostamisesta.

Kaupunkien ja asutuskeskusten ympäristön laatua parannetaan ottaen huomioon erityisesti lapset ja muut erityisryhmät. Tavoitteen saavuttamiseksi tehostetaan liikenteestä ja poltosta syntyvien pienhiukkasten päästöjen vähentämistä, edistetään lähiluonnon ja virkistysalueiden saavutettavuutta muun muassa edistämällä kaupunkipuistojen perustamista. Maankäytön suunnittelussa korostetaan arvokkaiden luonto- ja kulttuurimaisemien säilymistä edistäviä toimia.

Luonnonsuojeluohjelmien toteuttamisesta huolehditaan vuonna 1996 hyväksytyt rahoitusohjelman mukaisesti. Luonnonsuojelun toteuttamisen rahoitustarvetta tarkastellaan uudelleen vuonna 2005. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden suojelun toimintaohjelma toteutetaan. Luonnonsuojelualueiden hoidosta huolehditaan. Luonto- ja virkistysmatkailua kehitetään työllisyyden parantamiseksi.

Natura 2000-verkoston sisällytettävien alueiden osoittaminen saatetaan loppuun yhteistyössä EU:n komission kanssa. Natura 2000-alueiden hoitoa ja käyttöä edistetään yhteistyössä maanomistajien ja paikallisten tahojen kanssa. Perinteisen maatalouden tuottamien arvokkaiden elinympäristöjen hoito turvataan osana maataloutta.

Ympäristökeskusten roolia asiantuntijana maakunnallisen kehittämistyön tukena edistetään. Lupamenettelyä ja asioiden käsittelyä nopeutetaan sekä palvelun asiakaslähtöisyyttä vahvistetaan.

Luonnon monimuotoisuuden toimintaohjelma uudistetaan vuonna 2005.

Toimitaan aktiivisesti eläinsuojelulainsäädännön ja sen toimeenpanon tiukentamiseksi EU:ssa. Kansallista eläinsuojeluvalvontaa ja rikosseuraamusten käyttöä tehostetaan. Eläinkokeita vähennetään. Oikeusvaltion periaatteita kunnioittavia eläinsuojelujärjestöjä tuetaan.

11. Elinkeino- ja energiapolitiikka

Hallituksen elinkeinopolitiikan tavoitteena on edistää talouskasvua ja työllisyyttä, monipuolistaa tuotantorakennetta, tukea vakaata aluekehitystä ja turvata Suomen talouden kilpailukyky. Tavoitteiden saavuttamiseksi hallitus toteuttaa yrittäjyyden politiikkaohjelman sekä lisää merkittävästi julkista tutkimus- ja kehitysrahoitusta. Ohjelman tavoitteena on luoda toimintaympäristö, joka edistää yritysten kasvua ja kansainvälistymistä sekä yritysten perustamista ja sukupolvenvaihdoksia.

11.1. Teknologiapolitiikka

Suomen talouden kasvu ja kilpailukyky perustuvat jatkossakin ennen kaikkea osaamiseen ja uuden teknologian hyödyntämiseen. Siksi tutkimus- ja kehittämistoiminnan kasvun jatkuminen on välttämätöntä. Teknologiapolitiikan ja -rahoituksen pitkäjänteinen kehittäminen on myös osa alueellisesti tasapainoisen ja yrittäjyyttä korostavan toimintaympäristön rakentamista. Hallitus tekee merkittävän lisäpanostuksen julkiseen tutkimus- ja tuotekehitysrahoitukseen.

Tutkimus- ja kehitysrahoituksen suuntaamiseksi ja innovaatioympäristön kehittämiseksi tehdään tavoite- ja toimenpideohjelma. Rahoitusta on suunnattava muun muassa palvelusektorin ja uusien tuotannonalojen tutkimukseen, kehittämiseen, tuoteistamiseen ja kaupallistamiseen sekä kestäväen kehityksen mukaista kulutusta ja tuotantoa tukevaan osaamiseen ja innovaatiotoimintaan.

Tekesin myöntövaltuuksien painopistettä siirretään lainoista tutkimus- ja avustusmomenteille.

Tutkimus- ja tuotekehitysrahoituksen laadullista arviointia ja tuloksellisuuden seurantaan tehostetaan entisestään, jotta rahoitus saadaan mahdollisimman tehokkaaseen käyttöön.

Hallitus pyrkii edelleen parantamaan myös alueiden kykyä hyödyntää tutkimus- ja tuotekehitysrahoitusta. Alueilla toimivien innovaatio-organisaatioiden kuten TE-keskusten, Finpron, Tekesin, Finnveran, Suomen Teollisuussijoitus Oy:n, Sitran ja Keksintösäätiön yhteistyötä kehitetään ja niiden palveluiden alueellista saatavuutta parannetaan. Osaamiskeskusohjelmia vahvistetaan.

11.2. Yrityspolitiikka

Julkisen yritysrahoituksen tavoitteena on sellaisten rahoituskelpoisten hankkeiden rahoittaminen, joihin yksityisiltä rahoitusmarkkinoilta ei ole saatavissa riittävää rahoitusta. Yritystukipolitiikassa on edelleen edistettävä tukien vastikkeellisuutta. Tukea tulisi ensisijaisesti antaa lainoina tai takauksina ja edellyttää yrityksen omistajien ja muiden rahoittajien osallistumista riittävän sitoutumisen takaavin taloudellisin panoksin. Tukea tulee antaa vain, jos siihen on erityinen peruste ja tukemisen tulee olla tilapäistä ja läpinäkyvää.

Julkisen pääomarahoituksen painoa suunnataan siemen- ja kasvuvaiheen yrityksiin sekä alueellisiin rahastoihin. Hallitus valmistelee verolain muutoksen, jolla ulkomaista riskipääomasijoitusta suomalaiseen pääomarahastoon ja kohdeyritykseen verotetaan yhdenmukaisesti sekä toimenpiteet kotimaisiin pääomarahastoihin tehtävien sijoitusten lisäämiseksi.

Käynnistetään pk-yritysten tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämistä koskeva hanke parantamalla sellaisia TE-keskuspalveluja, joilla edistetään uuden teknologian ja uusien liiketoimintamallien käyttöönottoa pk-yrityksissä. Keksintöjen suojaamista parannetaan selkeyttämällä yliopisto-, ammattikorkeakoulu- ja työsuuhdeksintöjen omistusoikeutta.

TE-keskusten hallinnointia kehitetään tavoitteena niiden vaikuttavuuden parantaminen alueellisessa elinkeinotoiminnassa muun muassa selvittämällä mahdollisuudet keskusten sisäisten osastorajojen poistamiseen.

Perustetaan yhteensä noin 50 seudullista yrityspalvelupistettä vahvistamaan alueellista yritystoimintaa.

Hallitus suhtautuu kielteisesti suorien tuotantotukien käyttöön EU:n telakkateollisuuden tukemiseksi. Suomalaisten telakoiden kilpailukyvyyn turvaamiseksi hallitus varautuu kuitenkin EU:n erälle alustyypeille hyväksymään väliaikaisen tukimekanismin käyttöön.

Alueellista kuljetustukea jatketaan ja uudistetaan sen määräytymisperusteita nykyisten määrärahojen puitteissa tavoitteena, että kuljetustuen määräytymisperusteena käytetään todellisen yhteysverkon mukaan määräytyvää kokonaispinta-alaperustetta.

Edistetään harvaanasuttujen alueiden kyläkauppojen kehittymistä maaseudun monipalveluyrityksiksi.

Matkailuelinkeinon edistämiseksi parannetaan matkailun tuotteistamista, tehostetaan markkinoita ja luodaan edellytyksiä matkailun palvelutarjonnan ja -yrittäjyyden edistämiseksi.

Hallitus laatii yhteistyössä teollisuuden kanssa Puu Eurooppa –ohjelman jatkona puutuotealan teollisuuspoliittisen ohjelman, jonka tavoitteena on toimialan tuotteistamisen edistäminen sekä viennin voimakas vahvistaminen Euroopassa ja lähialueilla. Puutuotealan teknologiaohjelmissa korostetaan liiketoiminnan kehittämistä ja ekotehokkaita tuotantotapoja.

11.3. Kuluttaja- ja kilpailupolitiikka

Kuluttajanäkökulmaa päätöksenteossa vahvistetaan. Kuluttajan perusoikeudet turvataan kansainvälistyvillä markkinoilla. Valvonnan tehostamiseksi lisätään kansainvälistä yhteistyötä. Kuluttajaneuvonnan riittävyys ja laatu turvataan tasapuolisesti koko maassa. Paikallistasolla hoidettavien neuvontatehtävien, muun muassa kunnallisen kuluttajaneuvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan, tarvetta ja asemaa ar-

vioidaan kokonaisuutena. Palvelujen järjestämistapaa kehitetään nykyistä tarkoituksenmukaisemmaksi.

Varmistetaan lainsäädäntöön sisältyvien julkisten palveluvelvoitteiden ajantasaisuus ja selvitetään tarve muiden välttämättömyyspalveluiden saatavuuden turvaamiseen.

Nykyinen kauppojen aukiololainsäädäntö pidetään voimassa, jotta nykykäytännöstä saadaan kokemuksia pidemmällä aikavälillä. Eduskunnan edellyttämä selonteko annetaan vaalikauden lopussa.

Kilpailun vääristymiä vähennetään. Kansallisen yrityskauppalainsäädännön muutostarve selvitetään EU:n yrityskeskittymien valvontaa koskevan asetuksen uudistamisen yhteydessä. Samalla on tarkasteltava määräävän markkina-aseman määrittelyä lainsäädännössä. Kilpailun ja markkinoiden toimivuuden tutkimusta tehostetaan. Avattaessa julkisia palveluja kilpailulle huolehditaan siitä, ettei palvelujen saatavuus ja laatu heikkene. Kilpailulainsäädäntöä uudistettaessa turvataan toimivat markkinat myös pk-yritysten kannalta.

11.4. Energiapolitiikka

Hallituksen energiapolitiikan tavoitteena on turvata kilpailukykyisen energian saanti ja samalla täyttää kansainvälisten ympäristösitoumusten asettamat velvoitteet. Hallitus edistää monipuolista energiantuotantorakennetta ja pyrkii nostamaan energiahuollon omavaraisuusastetta. Hallitus edistää voimakkaasti uusiutuvien energialähteiden käyttöä ja energian säästöä muun muassa vero- ja investointituilla.

Hallitus toteuttaa kansallisen ilmastostrategian ja uudistaa sen ottaen huomioon EU:n päästökauppadirektiivin sisällön ja Kioton mekanismit. Valmistaudutaan Kioton pöytäkirjan sitoumuskauden jälkeisiin neuvotteluihin ottaen huomioon kansantalouden kilpailukyky.

EU:n päästökauppadirektiivi pannaan toimeen tammikuussa 2003 hyväksytyin valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti. Hiilidioksidipäästökiiintiöiden alkujako toteutetaan ilmaisena ja siinä otetaan erityisesti huomioon maailmanlaajuisessa kilpailussa toimivien suomalaisten vientiyritysten toiminta- ja investointiedellytykset. Päästökauppaa ja energiaverotusta tarkastellaan yhdessä siten, etteivät ne kokonaisuutena kohtuuttomasti kohota energian hintaa.

Hallitus toteuttaa eduskunnan ydinvoiman lisärakentamista koskevan periaatepäätöksen yhteydessä hyväksymät lausumat, joiden mukaan muun muassa:

1. Tehdään esitykset tarvittavista toimista kivihiielen käytön hallitukseksi rajoittamiseksi sitä varten asetetun toimikunnan työn pohjalta
2. Toteutetaan ja tarvittaessa päivitetään energiansäästöohjelma
3. Toteutetaan ja tarvittaessa päivitetään uusiutuvien energialähteiden edistämishjelma

4. Raportoidaan eduskunnalle kansallisen ilmastostrategian ja lausumien toteutumisesta.

Ohjelmat toteutetaan määrärahakehysten puitteissa.

Hallitus käsittelee viidettä ydinvoimalaa koskevan rakentamislupahakemuksen viipymättä eduskunnan myönteisen periaatepäätöksen mukaisesti.

Hallitus pitää tärkeänä, että sähkömarkkinat toimivat tehokkaasti. Markkinoiden liiallinen keskittyminen torjutaan ja selvitetään toimenpiteet, joilla vahvan markkina-voiman väärinkäyttö ja haitat voidaan estää. Energiamarkkinaviraston päätöksenteokjärjestelmää ja valitusmahdollisuuksia kehitetään osapuolten oikeusturvan parantamiseksi. Kuluttajan asemaa sähkömarkkinoilla vahvistetaan muun muassa säättämällä, että energiamarkkinavirasto voi velvoittaa jakeluyhtiön palauttamaan kuluttajalle sähkön siirron yhteydessä liikaa perityt maksut.

11.5. Omistajapolitiikka

Hallitus harjoittaa ennustettavaa, aktiivista ja markkinaehtoista omistajapolitiikkaa. Valtion yritysvarallisuuden hoidossa on pyrittävä mahdollisimman hyvään yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen kokonaistulokseen. Omistajapolitiikan tavoitteena on yhtiöiden kehittäminen, hyvä henkilöstöpolitiikka ja valtion omistuksen arvon nostaminen.

Merkittävät valtion omistajapoliittista kannanmäärittelyä koskevat päätökset edellyttävät talouspoliittisen ministerivaliokunnan hyväksyntää.

Omistusjärjestelyjä koskevat valtuudet viedään eduskunnan käsittelyyn mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja laaditaan pitkäjänteiset eduskuntavaltuuksiin perustuvat omistajastrategiat. Omistusjärjestelyjen yhteydessä on pyrittävä siihen, että valtio ja muut suomalaisomistajat ovat jatkossakin riittävän suuria omistajia. Mahdollisia valtionyhtiöiden myyntituloja voidaan ohjata myös tutkimus- ja kehitystoiminnan rahoittamiseen ja Suomen Teollisuussijoitus Oy:n pääomittamiseen.

Selvitetään miten markkinaehtoisesti toimivien valtionyhtiöiden ja valtion osakkuusyhtiöiden omistajaohjauksen mahdollinen keskittäminen on tarkoituksenmukaista toteuttaa. Tavoitteena on, että uusi järjestely otetaan käyttöön vuoden 2005 alusta. Samalla varmistetaan se, että omistajaohjaus on avoimella ja luottamusta herättävällä tavalla erotettu sääntelytehtävistä ja että valtion omistajapoliittiseen osaamiseen luotetaan markkinoilla. Yksikön alaisuuteen keskitetään julkisesti noteerattuja ja muita markkinaehtoisesti toimivia valtionyhtiöitä ja valtion osakkuusyhtiöitä. Eriyristeitäviä hoitavat yhtiöt jäävät niistä vastaavien ministeriöiden hallintoon. Myös markkinaehtoisesti toimivilla yhtiöillä voi olla erityistehtäviä. Omistajapolitiikasta vastaava yksikkö valmistelee yleiset valtion omistajapolitiikan linjaukset.

12. Maaseutuelinkeinot

12.1. Maatalous

Hallitus pitää kiinni EU:n maatalouspolitiikan uudistamisessa vuoden 2002 Eurooppa-neuvoston Brysselissä vahvistamasta periaatteesta, jonka mukaan "maataloustuotannon on voitava jatkua kaikilla yhteisön alueilla, mukaan luettuna alueet, joilla on erityisiä ongelmia." Suomen tavoitteena on vaikuttaa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistamiseen siten, että EU:n maatalouden tukijärjestelmä nykyistä enemmän tasoittaisi maantieteellisistä ja luonnonolosuhteista johtuvia eroja unionin eri osien välillä. EU-tukijärjestelmän tulee olla rakenteeltaan sellainen, että kannustavuus ja terveen yrittäjyyden edellytykset säilyvät.

Hallituksen haasteellisena tehtävänä on heti toimikauden alussa saada Suomen erityisolosuhteet huomioonottavalla ja hyväksyttävällä tavalla päätökseen neuvottelut artiklan 141 jatkosta ja EU:n maatalouspolitiikan uudistuksesta (Agenda 2000 välitarkistus).

Hallituksen tavoitteena on turvata maaseudun elinvoiman säilyminen kestäväällä tavalla. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi hallitus huolehtii perheviljelmien kannattavuuden ja kehitysedellytysten säilymisestä sekä metsätalouden ja muiden maaseutuelinkeinojen elinvoimaisuudesta, mikä on edellytys sille, että nuorten kiinnostus elinkeinoa kohtaan säilyy.

Maatalouden kansallinen tuki on Suomen EU:n liittymissopimuksessa muodostettu yhteistä maatalouspolitiikkaa täydentävä elintärkeä osa. EU:n komission kanssa käytävissä neuvotteluissa hallitus pyrkii siihen, että Etelä-Suomen kansallisten tukien myöntämisvaltuutta voidaan pitkäaikaisina korottaa ja vakiinnuttaa vuoden 2004 tasolle yhtenäisen ja vakaan koko maata koskevan maatalouden tukijärjestelmän toteuttamiseksi vuoden 2003 jälkeen.

Hallitus turvaa maatalouden ympäristötukien rahoituksen ohjelmakauden 2000-2006 loppuun asti. EU:n maatalouspolitiikan uudistuksessa ja muissa järjestelmämuutoksissa Suomi pyrkii ratkaisuihin, jotka säilyttävät Suomen EU:n yhteisestä maatalouspolitiikasta saamien tukien kokonaismäärän vähintään nykytasolla.

Kansallinen tuki arvioidaan ottaen huomioon EU-neuvottelujen tulos.

Maatalouden tukijärjestelmiä pyritään yksinkertaistamaan ja valvontaa kehittämään pitäen periaatteena hyvää hallintotapaa ja palvelulähtöisyyttä.

WTO:n kauppaneuvotteluissa Suomi toimii EU:n jäsenmaana siten, ettei perheviljelmämuotoisen maatalouden jatkuminen unionin epäsuotuisillakaan alueilla vaarannu.

Maaseutuelinkeinojen investointien ja maatilojen omistajanvaihdosten rahoitus turvataan huolehtimalla maatilatalouden kehittämisrahaston toimintaedellytyksistä ja maaseutuelinkeinojen korkotukilainojen riittävästä myöntövaltuudesta. Investointien tukemisessa kiinnitetään huomiota yritysten kilpailukyvyyn parantamisen ohella ympäristön suojelemaan ja yrittäjän jaksamiseen liittyviin tekijöihin.

Tukijärjestelmä arvioidaan uudelleen ottaen huomioon maatalouden rakennekehityksen tarpeet ja maatalouden kehittämisrahaston talous. Tässä yhteydessä tarkastellaan tuille asetettujen euromääräisten kattojen tasoa, nuorten viljelijöiden asemaa ja sukupolvenvaihdoksia sekä kotieläintilojen erityistarpeita. Tavoitteena pidetään kestäväällä tavalla kilpailukykyisten perheviljelmien tukemista.

Hallitus huolehtii elintarvikeketjun kansallisen laatustrategian toteutumisesta, mikä turvaa kuluttajille korkealaatuisten suomalaisten elintarvikkeiden saatavuuden. Elintarvikkeiden laadun valvontaa tehostetaan kansallisesti ja EU:ssa. Hallitus jatkaa uusien innovaatioiden tukemista tavoitteena elintarvikkeiden tuotantoketjujen kokonaisvaltainen kehittäminen sekä terveyttä edistävien elintarvikkeiden tutkimuksen ja tuotekehityksen edistäminen.

Luomutuotantoa kehitetään kysynnän kasvua vastaavasti Luomustrategia 2010:n tavoitteiden mukaisesti. Luomutuotteiden jalostusta ja markkinointia kehitetään eri hallinnonalojen yhteistyönä. Luonnonkalakantojen hyödyntämistä tehostetaan osana luomutuotantoa.

Maatalouden luopumistukijärjestelmää jatketaan vuoden 2006 jälkeen sisältöä kehittäen ja ottaen huomioon muun muassa maatalouden rakennekehityksen tarpeet. Lomitusjärjestelmää kehitetään kiinnittäen huomiota viljelijöiden jaksamiseen.

Hallitus kiinnittää huomiota maaseudun ja erityisesti kotieläintalouden ja elintarvike-teollisuuden puhtaan veden saannin turvaamiseen.

12.2. Metsätalous

Kansallisen metsäohjelman 2010 toteuttamista jatketaan tavoitteena varmistaa puun tuotannon lisääntyminen ohjelmakaudella 5 miljoonaa kuutiometriä ja metsien terveydentilan ylläpitäminen.

KEMERAn lisärahoituksella toteutetaan ilmasto- ja energiapolitiikkaa kansallisen metsäohjelman mukaisesti. Lisärahoitus on tarpeen tavoitteen mukaisen puun energiakäytön saavuttamiseksi.

Metsälain mukaisten erityisen tärkeiden elinympäristöjen kartoitukseen käytetyt varat ohjataan kartoituksen päätyttyä vuodesta 2004 lähtien kokonaisuudessaan perusteiltaan tarkistettuun metsätalouden ympäristötukeen.

Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsien monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelman (METSO) toteuttamisen edellyttämä lisärahoitus turvataan. Valtioneuvoston tekemä periaatepäätös kehittää metsien monimuotoisuutta kustannustehokkaasti vapaaehtoisuuden pohjalta luo edellytykset metsien suojelulle myös uuden hallituskauden aikana.

Puun käyttöä edistetään erilaisin toimenpitein ja puutuoteteollisuudelle laaditaan oma elinkeinopoliittinen ohjelma.

12.3. Maaseudun kehittäminen

Hallitus päivittää maaseutupoliittisen ohjelman ja varmistaa ministeriöiden välistä yhteistyötä tiivistämällä sen toteutuksen hallinnon eri sektoreilla.

Hallitus tukee maatila- ja kalastusmatkailua osana maaseutupolitiikkaa ja edistää nuorten kalastusharrastusta ja kalastusoikeuksien käyttöä.

Kylätoiminnan tukemista jatketaan osana maaseudun asukkaiden omaehtoisen kehittämistyön edistämistä.

Porotalouden kehittämistä jatketaan.

Hallitus toteaa, että turkiseläinten kasvatuksella on erällä maaseutualueilla merkittävä elinkeinopoliittinen merkitys.

12.4. Kalatalous

Ammattikalastuksen toimintaedellytykset turvataan kansallisin toimin sekä vaikuttamalla EU:n kalastuspolitiikkaan. Hallitus mahdollistaa hyljekannan säätelyn vaarantamatta kuitenkaan kannan säilymistä riittävällä tasolla. Hallitus tukee kalastusmenetelmien kehittämistä siten, että hylkeiden aiheuttamat vahingot kalastuselinkeinolle voidaan minimoida.

Hallitus katsoo, että kalakannat muodostavat toimeentuloa ja työpaikkoja tarjoavan luonnonvaran, jota on hyödynnettävä kestäväällä tavalla. Luonnonlohikantojen säilyminen turvataan.

Hallitus tukee ympäristöystävällisemmän kalanviljelylaitostekniikan kehittämistä ja käyttöön ottoa.

13. Liikenne- ja viestintäpolitiikka

Hallituksen liikenne- ja viestintäpolitiikalla parannetaan kansalaisten hyvinvointia sekä elinkeinoelämän ja julkishallinnon tuottavuutta ja kilpailukykyä edistämällä tietotekniikan ja tietoyhteiskunnan palvelujen käyttöä. Tavoitteena on edistää Suomen ja sen eri alueiden kilpailukykyä kehittämällä liikenteen infrastruktuuria ja palveluja. Hallitus sitoutuu hallinnonalan yrityksissä pitkäjänteiseen ja ennustettavaan omistajapolitiikkaan.

13.1. Tietoyhteiskunta- ja viestintäpolitiikka

Hallitus panostaa vahvasti tietoyhteiskuntakehityksen edistämiseen. Perustetaan pääministerin johtama tietoyhteiskuntaneuvosto, jonka jäseninä ovat tietoyhteiskuntakehityksen kannalta keskeiset ministerit.

Hallitus harjoittaa aktiivista tietoyhteiskuntapolitiikkaa, jonka tavoitteena on lisätä tuottavuutta ja kilpailukykyä sekä sosiaalista ja alueellista tasa-arvoa hyödyntämällä tieto- ja viestintäteknologiaa kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla. Kehitetään tietoyhteiskunnan palveluita koskevaa lainsäädäntöä. Julkisen hallinnon virastojen ja laitosten siirtymistä sähköiseen asiointiin vauhditetaan voimakkaasti. Jokaisen viraston ja laitoksen on laadittava toimeenpanosuunnitelma hallituskaudella avattavista verkkopalveluista.

Hallitus edistää erityisesti tietoverkkoperusteisten hyvinvointipalvelujen tuottamista ja tarjontaa järjestämällä yleisiä verkkopalveluiden asiointipaikkoja. Tietoyhteiskunnan kehittäminen ja sen tarjoamat teknologiaan ja osaamiseen perustuvat mahdollisuudet on nähtävä hyvinvointiyhteiskunnan rakenteiden uudistamisen välineinä, säästöjä tuovina investointeina ja palvelujen turvaajina.

Kansalaisten ja yritysten luottamusta tietoyhteiskunnan palveluihin edistetään tietoturvaa ja viestinnän yksityisyyden suojaa parantamalla. Viestinnän luottamuksellisuuden varmistamiseksi uudistetaan erityisesti työelämän tietosuojaa koskeva lainsäädäntö. Tietoturvaan ja tietotekniikkarikollisuuteen varaudutaan lainsäädäntöä uudistamalla. Kansallisen turvallisuuden varmistamiseksi otetaan käyttöön uutta tekniikkaa ja saatetaan loppuun viranomaisverkon rakentaminen. Kuluttajan asemaa tietoyhteiskunnan palvelujen käyttäjänä vahvistetaan lisäämällä palvelujen sovimusehtojen ja hinnoittelun läpinäkyvyyttä. Sähköistä asiointia, verkkopalveluja ja tietohallintoa kehitetään palvelemaan paremmin kuluttajien tarpeita ja omaehtoista toimintaa.

Yleisradio Oy:n toimintaedellytysten pitkäjänteinen turvaaminen täyden palvelun tehtävän toteuttamisessa on keskeinen osa hallituksen tietoyhteiskuntapolitiikkaa. Televisiomaksun tarkistus toteutetaan asiaa selvittäneen parlamentaarisen työryhmän esityksen pohjalta. Uuden parlamentaarisen selvitystyön perusteella arvioidaan, vastaako julkisen palvelun määrittely ottaen huomioon yhtiön täyden palvelun tehtävä, toimintaympäristön asettamia haasteita ja miten Yleisradio Oy:n rahoitus tulisi järjestää siirryttäessä kokonaan digitaaliseen televisiotoimintaan. Mahdolliset tarvittavat lisätoimet digitaaliseen televisiotoimintaan siirtymisen nopeuttami-

seksi sekä Yleisradio Oy:n että kaupallisten televisioyhtiöiden osalta selvitetään. Hallitus pitää tärkeänä televisio-ohjelmien pohjoismaisen näkyvyyden turvaamista.

13.2. Liikennepolitiikka

Laadukkaat ja toimintavarmat liikenneväylät ovat perusedellytys koko yhteiskunnan tehokkaalle, alueellisesti ja sosiaalisesti tasavertaiselle ja kansainvälisesti kilpailukykyiselle toiminnalle. Liikenneinfrastruktuurin kokonaisuudesta vastuu on julkisella sektorilla.

Hallituksen tavoitteena on pyrkiä pitkäjänteiseen liikenneväylien ylläpitoon ja kehittämiseen. Hallitus valmistelee erikseen monivuotisen, kaikki liikennemuodot kattavan liikenneinvestointiohjelman. Investointiohjelman tulee vahvistaa Suomen alue-rakennetta, elinkeinoelämän kilpailukykyä ja kansainvälisiä yhteyksiä. Ohjelman rahoitus ja mahdolliset uudet rahoitusratkaisut selvitetään ja sovitaan erikseen. Olemassa olevien liikenneverkkojen osalta pyritään väylien kuntoa ja pääoma-arvoa ylläpitämään ja turvaamaan tiestön, rataverkon sekä yksityisteiden peruspalvelutaso vähintäänkin nykytasoisena.

Raideliikenteen kehittämisessä huomioidaan erityisesti EU:n ja Venäjän välisen tavara- ja henkilöliikenteen voimakas kasvu ja sen edellyttämät investoinnit nopeiden itäratojen osalta osana EU:n pohjoisen ulottuvuuden politiikkaa. Osana EU:n ja Venäjän taloudellista yhteistyötä hallitus laatii liikenteen kehitysohjelman, jonka tavoitteena on Suomen logistisen aseman vahvistaminen ja taloudellisen potentiaalin hyödyntäminen. Ohjelma laaditaan yhteistyössä valtiovoimien, elinkeinoelämän ja korkeakoulujen kanssa. Myös liikenneturvallisuuden ja kilpailukykyyn kannalta välttämättömiä liikenneväylien peruskunnostus-, eritasoliittymä- ja sähköistyshankkeita kiirehdytetään.

Hallitus pyrkii parantamaan joukkoliikenteen toimintaedellytyksiä ja palvelua, lisäämään joukkoliikenteen rahoitusta ja kehittämään henkilökuljetusten yhdistelyä ja uusia liikenteen hoitotapoja. Työmatkaliikennettä ohjataan joukkoliikenteen käyttöön sekä selvitetään työsuhdematkalipun verotusarvon alentamisen mahdollisuudet sekä taksien käyttämistä haja-asutusalueiden ostoliikenteessä.

Hallitus toteuttaa suunnitelmallista liikenneturvallisuustyötä tieliikenneonnettomuuksien torjumiseksi. Hallitus tiivistää eri hallinnonalojen yhteistyötä ja tehostaa erityisesti toimia liikennekäyttäytymisen parantamiseksi, liikenneympäristön ongelmakohtien poistamiseksi ja uuden teknologian hyödyntämiseksi. Tavoitteena on kevyen liikenteen väylien lisääminen ja raskaan liikenteen vähentäminen taajamista.

Turvataan kauppamerenkulun ja muun vesiliikenteen palvelutaso kehittämällä Merenkululaitosta viranomaisena ja organisoimalla palvelutuotantoa uusimuotoiksi liikelaitoksiksi. Merenkululaitoksen valmiuksia Itämeren merenkulun turvallisuuden ja öljyntorjuntavalmiuden parantamiseen kansainvälisenä yhteistyönä lisätään. Hallitus turvaa Suomenlahden liikenteen ohjaus- ja seurantajärjestelmän rahoituksen siten, että se voidaan ottaa käyttöön vuonna 2004, sekä Merenkurkun ympärivuotisen liikenteen jatkuvuuden.

Suomalaisen alustonniston kilpailukyky suhteessa tärkeimpiin kilpailijamaihin pyritään turvaamaan. Tonnistoverolainsäädännön kehittämisellä, EU:n sallimilla tukimuodoilla ja muilla ratkaisuilla pyritään turvaamaan merenkulun jatkuvuus Suomen lipun alla. Jatketaan meri- ja sisävesiväylien pitkän tähtäimen kehittämisohjelman toteuttamista väylien mataloitumisen, raaka-ainekuljetusten ja matkailun kehittämisen tarpeet huomioon ottaen.

Hallitus turvaa vähäliikenteisten lentoreittien toimivuuden erityisesti elinkeinoelämän ja kansainvälisen vientiteollisuuden tarvitsemien yhteyksien kannalta.

VR-Yhtymä Oy:llä on edelleen julkinen palvelutehtävä ja Suomen Posti Oyj:llä yleispalvelutehtäviä. Rautateiden markkinaosuutta nostetaan. VR-Yhtymä Oy:n tuotot ohjataan ensisijaisesti raideliikennettä palveleviin investointeihin kuten kalustohankintoihin. Rautatieliikenteen kilpailun avaamiseen varaudutaan enintään EU:n määräysten mukaisella tavalla.

Hallitus turvaa Suomen Posti Oyj:n edellytykset vastata yleispalveluvelvoitteen kattavuudesta sekä korostaa digitaalisessa toimintaympäristössä avautuvien uudenaikaisten yhtiön liiketoimintaan liittyvien mahdollisuuksien käyttöönottoa.

Hallitus selvittää tieliikelaitoksen organisaation kehittämisen tarpeet ja ohjaa laitoksen tuotot perustienpidon rahoitukseen.

Hallitus ottaa huomioon Finnair Oyj:n erityisen merkityksen koko liikennejärjestelmämme osana ja turvaa omistajapolitiikassaan edellytykset Finnair Oyj:lle menestyä muuttuvassa globaalissa toimintaympäristössään.

14. Oikeuspolitiikka ja kansalaisten turvallisuus

Kansalaisten turvallisuuden lisäämiseksi, rikollisuuden ja päihteiden aiheuttamien ongelmien vähentämiseksi, tehokkaamman oikeusturvan aikaansaamiseksi sekä säädösvalmistelun parantamiseksi poikkihallinnollista päätöksentekoa tehostetaan sekä yhteistoimintaa vahvistetaan. Tavoitteena on edistää viranomaisten yhteistyötä kaikilla hallinnon tasoilla perinteiset sektorirajat ylittäen.

Lainvalmisteluprosessin ja lainsäädännön laadun parantamiseksi tehostetaan lainvalmistelun suunnittelua ja johtamista. Ministeriöille turvataan edellytykset toteuttaa hyvää lainvalmistelua ja kehitetään laintarkastusta.

Kansalaisten osallisuuden vahvistamiseksi ja demokratian toimivuuden parantamiseksi kehitetään kansalaisten osallistumismahdollisuuksia ja -muotoja sekä pyritään lisäämään äänestysaktiivisuutta hallituksen kansalaisvaikuttamista koskevan politiikkaohjelman mukaisesti.

Luodaan kattava toimenpideohjelma ylivelkaantumisongelmien syntymisen ja niiden syvenemisen estämiseksi sekä maksukyvyttömyystilanteiden joustavaksi ja tehokkaaksi hoitamiseksi. Sosiaalisena tavoitteena on edistää ongelmiin joutuneiden yksityishenkilöiden ja perheiden mahdollisuuksia aktiiviseen elämään. Samalla parannetaan yrittäjätoiminnan edellytyksiä. Toimenpideohjelmaa toteutetaan eri hallinnonalojen yhteistyönä.

Kehitetään velkaneuvonnan menetelmiä ja henkilöstön osaamista. Ulosottolain kokonaisuudistusta jatketaan. Ulosottolain ja velan vanhentumista koskevien lakien uudistusten vaikutuksia seurataan. Kehitetään ulosottoviranomaisten toimintaa ja organisaatiota sekä kansainvälisiä toimintavalmiuksia. Toteutetaan konkurssilainsäädännön kokonaisuudistus, jonka yhteydessä otetaan huomioon velkajärjestely- ja ulosottolainsäädännön kokonaisuus. Lisätään ja tehostetaan konkurssiasiamiehen suorittamaa konkurssipesien valvontaa.

Oikeusturvaa tulee saada koko maassa tasapuolisesti ja varhaisessa vaiheessa kunakin asian ratkaisemiseen soveltuvassa joustavassa menettelyssä ja kohtuullisin kustannuksin. Oikeuslaitoksen voimavarat kohdennetaan todellisten oikeussuojatarpeiden mukaan.

Kehitetään tuomioistuinmenettelyn joustavuutta ja tarkoituksenmukaisuutta kaikissa oikeusasteissa oikeusongelmien ratkaisemiseksi kohtuullisin kustannuksin. Rikossäännösten ja menettelyjen yksinkertaistamiseksi selvitetään mahdollisuuksia lisätä oikeudellisesti yksinkertaisten rikosasioiden käsittelyä rangaistusmääräysmenettelyssä. Myös riita-asioissa tuomioistuimille kehitetään vaihtoehtoisia, nopeita ja edullisia menettelyjä. Lisätään sovittelutoimintaa, sähköisiä palveluja ja viranomaisneuvontaa. Kehitetään tuomareiden pätevyitys- ja täydennyskoulutusjärjestelmää. Lainkäytön avoimuutta lisätään uudistamalla oikeudenkäynnin julkisuuslaki.

Käsittelyaikojen lyhentämiseksi hovioikeuksissa edistetään seulontamenettelyn tehokasta käyttöönottoa ja tehostetaan työmenetelmiä. Selvitetään laajapohjaisesti muutoksenhaun merkitys oikeusturvan ja oikeusvarmuuden lisääjänä. Selvitetään ryhmäkanteen käyttömahdollisuus muun muassa kuluttajakauppa-asioissa. Kuluttajavalituslautakunta siirretään oikeusministeriön hallinnonalalle.

Hallintolainkäytön kehittämistä jatketaan. Valitusten käsittelyä nopeutetaan kiinnittämällä erityistä huomiota yhteiskunnan tai alueiden kehittämisen kannalta merkittävien päätösten käsittelyaikoihin.

Uudistetaan osakeyhtiölakia ja kehitetään kaupallisia yhteisöjä koskevan lainsäädännön joustavuutta. Selvitetään vastaavtko nykyiset avioliittolain varallisuussäännökset yhteiskunnan vaatimuksia. Annetaan eduskunnalle esitys laiksi hedelmöityshoidoista.

Saamelaisten kielelliset oikeudet turvataan.

Huolehditaan kielilain käytännön toteutuksesta.

Laki suomenruotsalaisista kansankäräjistä (Folktinget) uudistetaan.

14.1. Kansalaisten turvallisuus

Turvallisuus on perusoikeus ja hyvinvoinnin perusta. Rikosten selvittämisen ja niihin syyllistyneiden saattamisen vastuuseen pitää olla nopeaa, varmaa ja luotettavaa. Tehostetaan todistajan suojelua. Rikosasioita käsittelevien viranomaisten yhteistyötä tiivistetään. Kansainvälistä yhteistyötä rikollisuuden torjumiseksi tehostetaan.

Tehostetaan laaja-alaista työtä rikollisuuden syiden ehkäisemiseksi ja kansallisen rikoksentorjuntaohjelman toteuttamiseksi. Väkivallan vähentämiseksi laaditaan väkivallan kaikki keskeiset osa-alueet kattava kansallinen väkivallan vähentämisohjelma. Tehostetaan keinoja puuttua perheväkivaltaan.

Huumausaineiden täyskieltoon pohjautuvaa huumausainepolitiikkaa tehostetaan. Tavoitteena on huumausaineiden käytön ja leviämisen ehkäiseminen sekä huumausainerikosten ja huumausaineisiin liittyvän muun rikollisuuden vähentäminen.

Talousrikosten ja harmaan talouden estämiseksi ja rikoshyödyn takaisin perimisen tehostamiseksi kehitetään lainsäädäntöä sekä viranomaisten yhteistoimintaa.

Rikoksen uhrin lainsäädännössä turvattujen oikeuksien on toteuduttava myös käytännössä. Tämän on korostuttava poliisin, syyttäjän ja muiden oikeusviranomaisten toiminnassa. Rikosuhripäivystyksen toimintaedellytykset ja muun kriisiavun saataavuus turvataan koko maassa. Rikosvahinkojen korvaamista tehostetaan ja lainsäädäntöä uudistetaan.

Nuorten tekemien rikosten käsittelyaikoja lyhennetään tiivistämällä poliisien, syyttäjien, tuomioistuinten ja sosiaaliviranomaisten yhteistyötä. Nuorten rikoksentehtäjäiden seuraamuksia uudistetaan ja niiden vaikuttavuutta lisätään. Seuraamusjärjestelmää kehitetään nuorten pysyvää rikoksetonta elämänmuutosta tukevaksi. Kehitetään uudentyypisiä seuraamuksia kuten arestirangaistusta.

Rikosasioiden sovittelutoiminta vakinaistetaan ja sovittelun saatavuus taataan yhdenvertaisesti koko maassa.

Rangaistusten täytäntöönpanoa ja vankeinhoitolaitoksen toimintaa kehitettäessä otetaan keskeiseksi tavoitteeksi uusintarikollisuuden vähentäminen. Vankeusrangaistusta koskeva lainsäädäntö uudistetaan. Valmistellaan sopimushoitorangaistuksen käyttöönottoa. Rangaistusten täytäntöönpanoa kehitetään edistämään tuomitujen mahdollisuuksia rikoksettomaan elämään ja yhteiskuntaan sijoittumista. Vapautuvien vankien elämänhallintaa tukeva jälkihuolto järjestetään. Tarkastellaan sakan muutorangaistuksen käyttöä maksukyvyttömyyden vuoksi suorittamatta jäävien sakkojen osalta sekä selvitetään mahdollisuudet helpottaa vankiloiden tilanahtautta sakkovankien tarkoituksenmukaisella sijoittelulla. Ulkomaalaisten vankien lukumäärän vähentämiseksi lisätään yhteyssyyttäjätoimintaa.

Kansalaisten turvallisuuden lisäämiseksi sekä erityisesti huumausaine-, väkivalta- ja uusintarikollisuuden vähentämiseksi laaditaan kattava, sektorirajat ylittävä sisäistä turvallisuutta käsittelevä ohjelma. Tässä yhteydessä linjataan sisäisen turvallisuuden tason tavoitteet, toimenpiteet ja tarvittavat resurssit. Samalla ratkaistaan poliisin organisaation tehostaminen palvelutason parantamiseksi. Ohjelma valmistellaan ja toteutetaan suunnitelmallisessa yhteistyössä eri ministeriöiden hallinnonalojen kesken.

Huolehditaan poliisin palvelukyvyistä sekä toimintaedellytyksistä niin, että kansalaisten luottamus poliisin kykyyn suoriutua sille kuuluvista tehtävistä säilyy korkealla tasolla. Poliisipalvelujen saatavuutta kaikkialla Suomessa parannetaan Kosken työryhmän (9.1.2001) pohjalta. Poliisien laajan eläköitymisen johdosta poliisien koulutusmääriä nostetaan. Poliisitoiminnan kehittämisen painopisteenä on rikostutinnan ja rikostorjuntatyön tehostaminen. Poliisille turvataan ammattitaitoinen henkilöstö.

Huolehditaan rajavartiolaitoksen toimintaedellytyksistä muuttuvien tarpeiden mukaisesti. Kyky rajatarkastusten tekemiseen ja rajaliikenteen sujuvuus turvataan rajanylityspaikoilla.

Osana turvaverkostoa kehitetään lääkäri- ja pelastushelikopteritoimintaa koko maassa. Pyrkimyksenä on pelastushelikopteritoiminnan rahoituksen siirtäminen raha-automaattivastustusten sijaan valtion talousarviosta tapahtuvaksi.

14.2. Maahanmuutto- ja ulkomaalaisasiat

Ulkomaalaislain kokonaisuudistus toteutetaan tehdyn valmistelun pohjalta kansainvälisiä ihmisoikeuksia sekä hyvää hallintoa ja oikeusturvaa kunnioittaen. Tässä yhteydessä valmistellaan ulkomaalaishallinnon ja toiminnan tehostamiseen tarvittavat toimenpide-ehdotukset.

15. Puolustushallinto

Hallitus kehittää puolustusvoimia ja maanpuolustuksen muita osia turvallisuus- ja puolustuspoliittisten selonteiden mukaisesti. Puolustushallintoa selkeytetään ja tehostetaan. Vuonna 2004 valmistuvan turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon linjaukset ovat keskeisiä puolustusvoimien kehittämisessä.

Hallitus noudattaa asevientipolitiikassa Euroopan Unionin yhteistä säännöstöä. Suomen omaa puolustusvälineellisuutta, sen teknologista osaamista ja työllistämisaikutuksia tuetaan.

Kansallisessa varautumisessa ja maanpuolustuksen kehittämisessä otetaan huomioon myös uudenlaiset riskit ja uhat. Suunnittelussa ja kehittämisessä painotetaan muun muassa huoltovarmuuden, väestönsuojelun, tietojärjestelmien suojaamisen ja viestinnän valmiuksia. Myös ympäristöuhot ja muut suuronnettomuusuhat otetaan huomioon varautumisessa.

16. Valtionhallinnon kehittäminen

Julkisen hallinnon ja palvelujen saatavuutta, laatua, tuottavuutta ja tehokkuutta lisätään.

Valtion keskushallinnon uudistamista ja sen roolin selkeyttämistä jatketaan. Ministeriöitä kehitetään niin, että ne keskittyvät hallituksen ja eduskunnan päätösten valmisteluun, strategiseen johtamiseen sekä EU-asioiden hoitoon ja kansainväliseen yhteistyöhön. Hallitus jatkaa valtion keskushallinnon yksikköjen ja toimintojen alueellistamista käyttäen hyväksi valtion keskushallinnon uudistamisen ja henkilöstön poistuman suomat mahdollisuudet.

Ministeriöiden yhteistyötä lisätään ja hallituksen linjaavaa ja yhteen sovittavaa otetta vahvistetaan. Ydintoiminnan tehostamiseksi ja hallinnon rakenteiden keventämiseksi tukipalvelujen hoitoa keskitetään siihen erikoistuneille yksiköille. Tukitehtävien alueellistamiseksi käynnistetään tarvittavia pilotteja.

Valtion keskushallinnon uusia, laajenevia sekä uudistettavia toimintoja ja yksiköitä sijoitetaan ensisijaisesti pääkaupunkiseudun ulkopuolelle valtioneuvoston periaatepäätöksen (8.11.2001) pohjalta. Tästä laaditaan pitkäjänteinen ohjelma, joka turvaa nykyisen henkilöstön aseman sekä uuden pätevän henkilöstön saamisen valtion palvelukseen.

Alueellistetaan ja delegoidaan tehtäviä keskushallinnosta olemassa olevaan alue- ja paikallishallintoon. Aluehallinnon toimintaa ja kansanvaltaista ohjaamista tehostetaan.

Palvelujen saatavuuden ja laadun turvaaminen on ensisijaista valtion paikallistason toimintoja kehitettäessä. Tässä tarkoituksessa tehostetaan myös yhteispalvelujen toteuttamista. Kihlakuntarakenteen muutostarpeet ja hallinnon keventäminen samalla turvaten palvelujen saatavuus maan eri osissa ratkaistaan selonteon yhteydessä.

Toimenpiteitä hallinnon verkkopalvelujen ja sähköisen asiainnoin lisäämiseksi vauhditetaan hallituksen tietoyhteiskuntaa koskevan politiikkaohjelman mukaisesti.

Ahvenanmaan maakunta

Suomen valtion, Euroopan unionin ja itsehallinnon vuorovaikutussuhteiden kehittäminen Ahvenanmaan maakunnan osalta otetaan erityisen huomion kohteeksi. Tähtäyksinä on, että Ahvenanmaan itsehallinto säilyy kansainvälisenä esikuvana vastaisuudessakin.

POLITIIKKAOHJELMAT

TYÖLLISYYSOHJELMA

Työllisyysasteen kohottamiseksi ja työttömyyden aiheuttaman syrjäytymisen ehkäisemiseksi hallitus käynnistää erillisen poikkihallinnollisen ohjelman. Ohjelman keskeinen osa on työvoiman kehittämiskeskuksien vaatiman eri työllisyyden hoidosta vastaavien viranomaisten alueellisen yhteistyön kehittäminen. Työvoiman kehittämiskeskukseen kootaan vaikeimmin työllistettäville tarkoitetut nykyiset ja uudet palvelut sekä niiden resurssit.

Perustettaviin kehittämiskeskukseen tulevat mukaan työvoimatoimisto kunnat, niiden sosiaali- ja terveystoimi, nuorisotoimi, KELA, muut asiantuntijat sekä erilaiset palvelutuottajat yhteispalvelupistekokeilussa toteutetun kustannusten jaon tavalla.

Selvitetään erilaisia kuntien ja valtion välisiä rahoitusmalleja joilla voidaan kannustaa kuntia tehokkaaseen työttömyyden hoitoon. Mahdolliset uudistukset toteutetaan erilaisten kuntien kannalta neutraalilla tavalla.

Alueellista yhteistyötä edistetään sitovin sopimuksen. Tavoitteena on että jokaiselle pitkäaikaistyöttömälle laaditaan yksilöllinen aktivointiohjelma ja alle 25-vuotiaille työttömille järjestetään koulutus-, työharjoittelu- tai työpajapaikka 3 kuukauden työttömyyden jälkeen. Mahdollistetaan pitkäaikaiset kuntoutuksen, työ- ja yksilövalmennuksen, harjoittelun ja koulutuksen kokonaisuudet, jotta päästään vaikeimmin työllistyvien osalta vaikuttaviin ratkaisuihin.

Työkykynsä pysyvästi menettäneet ohjataan asianomaisten tukijärjestelmien piiriin kuten työkyvyttömyyseläkkeelle. ELMA –projektia jatketaan ja laajennetaan koko maahan.

Nuorten siirtymistä koulutukseen ja koulutuksesta työmarkkinoille nopeutetaan. Ammatillisen koulutuksen ennakointia parannetaan niin, että koulutustarjonta saadaan vastaamaan nykyistä paremmin työelämän tarpeita. Yhteishakua ja muita koulutukseen hakeutumisen väyliä tehostetaan niin, että nuorten odotusajat koulutukseen pääsyyn lyhenevät entisestään. Nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi lisätään käytännönläheisiä koulutusväyliä kuten oppisopimuskoulutusta. Opinto- ja ammatinvalinnanohjausta parannetaan ja lisätään käytännön tutustumista elinkeinoelämään. Nuorten ja pitkäaikaistyöttömien työpajatoiminta vakinaistetaan siten, että ne edistävät heidän työllistymistään.

Myös aikuisten oppisopimuskoulutusta sekä työvoimapoliittisen aikuiskoulutuksen yhteishankintaa yritysten kanssa lisätään sekä yksinkertaistetaan yhteishankintamenettelyä. Yhteishankintaa suunnataan myös pk-yritysten työpaikkakoulutuksen edistämiseen.

Aikuisten kouluttautumisaikoja lyhennetään siten, että koulutukseen hakeutuminen on nykyistä houkuttelevampaa ja että kouluttautumisyksöt palvelevat nykyistä paremmin työelämän tarpeita.

Ikääntyneiden työssä pysymistä tuetaan. Tässä tarkoituksessa selvitetään yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa pikaisesti mahdollisuudet alentaa tai tasata työkyvyttömyyseläkkeiden omavastuuta suurien työnantajien osalta ns. viimeisen työnantajan tapauksessa. Samassa yhteydessä tarkastellaan eri kokoisten yritysten välistä TEL -maksun työkyvyttömyyseläkeosuuden tasapuolista määräytymistä. Selvitetään samoin ikääntyneiden mahdollisuudet osa-aikatyöhön ilman sosiaaliturvan heikennyksiä. Työn tuottavuutta ja työssä jaksamista edistetään ammattitaitoa kohottavaa koulutusta lisäämällä. Yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa kehitetään työpaikkatasolla tapahtuvaa työn organisointia ja työn laatua nykyisiä työelämäohjelmia koordinoimalla.

YRITTÄJYYDEN POLITIIKKAOHJELMA

Hallituksen talouspolitiikan tavoitteena on luoda toimintapuitteet, jotka edesauttavat yritysten perustamista ja kasvua ja kansainvälistymistä. Tärkeintä on turvata talouden kasvu, kohtuullinen ja vakaa korkotaso sekä alhainen inflaatio, koska ne antavat yrityksille mahdollisuuden investoida ja työllistää pitkäjänteisesti.

Hallitus toteuttaa yrittäjyyden politiikkaohjelman. Siinä selvitetään, miten voidaan kannustaa yrittäjäuralle ryhtymiseen, edistää aloitus- ja kasvuvaiheessa olevien pienten ja keskisuurten yritysten toimintaa ja laajentumista sekä naisyrittäjyyttä, sovittaa lainsäädäntöä myös pienten yritysten tarpeisiin, helpottaa yrittäjien sukupolvenvaihdoksia, sovittaa yhteen vanhemmuuden ja yrittäjyyden vaatimuksia, sekä kehittää yrittäjien sosiaaliturvan kannustavuutta.

Yrittäjyyden houkuttelevuutta uravaihtoehtona lisätään. Huolehditaan siitä, että koulutuspolitiikan hankkeet ottavat pk-yritysten tarpeet huomioon. Yrittäjyyskoulutuksessa ja yrittäjille suunnattavissa neuvontapalveluissa kiinnitetään erityistä huomiota ensimmäisiä työntekijöitä palkkaavien yrittäjien tukemiseen. Yrittäjien oppisopimuskoulutusmahdollisuuksia parannetaan.

Ohjelmassa seurataan pk-yritysten vero- ja maksupolitiikan kehittymistä, joihin liittyvät toimenpiteet valmistellaan asianomaisilla hallinnonaloilla. Turhia yritystoiminnan hallinnollisia esteitä poistetaan ja yrityspalveluita kehitetään yhden luukun periaatteella. Pientyönantajien internet-pohjainen maksupalvelujärjestelmä toteutetaan, otetaan käyttöön ns. verotilijärjestelmä ja karsitaan pienten yritysten maksu- ja ilmoituskertoja.

Tukeakseen koko maan tasapainoista kehittymistä, yrittäjyysohjelman ja tietoyhteiskuntaohjelman puitteissa selvitetään, miten yrittäjät pystyisivät mahdollisimman tehokkaasti hyödyntämään tietoyhteiskuntakehityksen tarjoamia mahdollisuuksia. Tässä tarkoituksessa kehitetään Yritys-Suomi-portaalin toimintaa sen palvelukykyyn lisäämiseksi. Yritysten liiketoimintaosaamista edistetään riittäväillä tutkimus- ja kehityspanostuksilla.

Kehitetään konkurssi-, yrityssaneeraus- ja muuta maksukyvyttömyyslainsäädäntöä elinkelpoisten yritysten tarpeettomien konkurssien välttämiseksi. Selvitetään mahdollisuus henkilökohtaiseen konkurssiin ja oman asunnon saamiseen ns. suojaosuuden piiriin. Konkurssin tehneiden ja muiden maksuhäiriömerkinnöistä kärsivien yrittäjien edellytyksiä uuden yritystoiminnan aloittamiseen parannetaan luottotietolainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Laajaa, hallinnonrajat ylittävää yhteistyötä ja sitoutumista ohjelmaan tehostetaan valtiovallan ja yrittäjäjärjestöjen välisellä säännönmukaisella seurannalla, jossa on mukana myös työmarkkinajärjestöjen edustus. Ohjelma edistää pk-yritysten keskuudessa hyviä työmarkkinasuhteita. Seurannassa arvioidaan yrittäjähäluokkuuden kehittymistä, sekä toimenpiteiden vaikutusta yritysten kilpailukykyyn ja mahdollisuuteen työllistää.

TIETOYHTEISKUNTAOHJELMA

Hallitus toteuttaa tietoyhteiskunnan politiikkaohjelman. Ohjelman tarkoitus on lisätä kilpailukykyä ja tuottavuutta sekä sosiaalista ja alueellista tasa-arvoa hyödyntämällä tieto- ja viestintäteknologiaa koko yhteiskunnassa. Tietoyhteiskunnan politiikkaohjelma kohdistuu tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntämiseen. Ohjelmalla pyritään säilyttämään Suomen asema tieto- ja viestintäteknologian johtavana tuottajana ja hyödyntäjänä. Näin varmistetaan tieto- ja viestintäteknologiasta saatavien hyötyjen kerrannaisvaikutukset koko kansantaloudessa.

Ohjelmalla edistetään kilpailua viestintämarkkinoilla ja tehostetaan tietoyhteiskuntapalveluiden käyttöä elinkeinoelämässä, koulutuksessa, terveydenhuollossa sekä hallinnossa ja kansalaisten arjessa. Teknologisesti neutraalein viestintäpoliittisin keinoin pyritään siihen, että nopeat, alueellisesti kattavat ja käyttäjilleen kohtuuhintaiset tietoliikenneyhteydet ovat kaikkien kansalaisten saatavilla vuoden 2005 loppuun mennessä. Kansalaisten tietoyhteiskuntavalmiuksia parannetaan. Virastojen ja laitosten siirtymistä sähköiseen asiointiin vauhditetaan voimakkaasti. Ohjelmalla huolehditaan siitä, että tietoyhteiskunnan säädösympäristö on ajan tasalla.

Ohjelmalla kannustetaan digitaalisten palvelujen ja sisältöjen tuotantoa sekä rohkaistaan yrityksiä sähköiseen kaupankäyntiin ja verkottumiseen. Tiedon ja kulttuurin saatavuutta parannetaan ja kirjastojärjestelmää kehitetään vastaamaan tietoyhteiskunnan tarpeita. Tekijänoikeuslainsäädäntöä kehitetään vastaamaan tietoyhteiskunnan vaatimuksia. Kansalaisten ja yritysten luottamusta tietoyhteiskunnan palveluihin edistetään tietoturvaa ja yksityisyyden suojaa parantamalla.

Ohjelmalla varmistetaan tietoyhteiskuntakehityksen vaatima osaaminen kaikissa väestöryhmissä, elinkeinoelämässä ja julkisella sektorilla sekä huolehditaan tieto- ja viestintäteknologian ammattilaisten ja huippuosaajien saatavuudesta. Julkista tutkimusrahoitusta lisätään merkittävästi.

Hallitus edistää tietoyhteiskuntapoliittisen ohjelmansa tavoitteita aktiivisesti myös kansainvälisessä yhteistyössä globaalilla ja eurooppalaisella tasolla sekä pohjoismaisessa ja lähialueyhteistyössä.

Ohjelman toteutumista seurataan vuosittain hallituksen ja asianomaisten tahojen kesken arvioimalla ohjelman vaikutuksia sekä kansallisten että EU:n tietoyhteiskuntakehitystä kuvaavien muuttujien pohjalta.

KANSALAISVAIKUTTAMISEN POLITIIKKAOHJELMA

Käynnistetään kansallinen demokratiahanke kansalaisten osallisuuden vahvistamiseksi ja demokratian toimivuuden parantamiseksi. Tavoitteena on parantaa kansalaisten osallistumismahdollisuuksia ja äänestysaktiivisuutta, lisätä demokratiakasvatusta sekä muutoinkin vahvistaa edustuksellista demokratiaa.

Politiikkaohjelman tulee koordinoida demokratian kehittämiseen tähtäävät toimenpiteet. Erityistä huomiota tullaan kiinnittämään myös vähemmän koulutettujen, pienituloisten, syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kansalaisyhteiskuntaan kiinnittymiseen. Ohjelman tiedotuksessa tulee ottaa huomioon molempien kieliryhmien tarpeet.

Eduskunta on vastauksessaan hallituksen selonteolle osallisuudesta esittänyt erillisen hankkeen käynnistämistä edustuksellisen järjestelmän vetovoimaisuuden lisäämiseksi sekä sen toimintamuotojen ja -edellytysten kehittämiseksi.

Ohjelmassa tarkastellaan edustuksellisen demokratian toimivuutta erityisesti eduskunta- ja kunnallisvaaleissa. Eduskuntavaaleissa ongelmat liittyvät muun muassa äänestäjä-edustajasuhteeseen sekä vaaliasetelman sameuteen yksittäisen äänestäjän näkökulmasta. Puolueiden mahdollisuudet kansalaisia puhuttelevaan poliittiseen työhön ja äänestäjäkunnan aktivointiin riippuvat myös taloudellisista resursseista, joiden kehittämistarpeet tulee selvittää.

Kunnallisvaalien osalta tulee erityisesti tarkastella sitä, miten kuntien ja valtiovallan toimin voidaan parantaa päätöksenteon läpinäkyvyyttä ja vaikuttavuutta, edistää vaalien kiinnostavuutta sekä helpottaa äänestämistä. Samalla tulee harkita lautakuntien, johtokuntien ja muiden luottamushenkilöorganisaatioiden työn kehittämistä, jotta kansalaiset voisivat vaikuttaa nykyistä paremmin heitä koskevien asioiden käsittelyyn.

Hankkeessa pyritään vaikuttamaan äänestysvilkkautteen myös ennakköäänestysmahdollisuuksia parantamalla. Seurataan muiden maiden kokemuksia tietoverkoissa tapahtuvasta äänestämisestä sekä selvitetään mahdollisuudet kokeilla sähköistä äänestämistä Suomessa.

Hankkeessa pyritään kehittämään uusia keinoja kansalaisten ja erityisesti nuorten äänestyskäyttäytymisen aktivoimiseksi ja myönteisten asenteiden edistämiseksi. Kehitetään demokratiakasvatusta ja arkipäivän osallisuutta muun muassa kouluissa ja harrastustoiminnassa. Tärkeä keino demokratiakasvatuksessa on poliittisen toiminnan ja toimijoiden esittely peruskoulun ylä-asteella, lukiossa ja ammatillisissa oppilaitoksissa. Yhteiskuntaopin opetusta tulee lisätä ammatillisten oppilaitosten opetussuunnitelmissa.

Hankkeessa tulee tarkastella erikseen kunnallisen ja paikallishallinnon demokratian toimivuutta ja etsiä keinoja sen vetovoimaisuuden lisäämiseksi. Käynnissä olevien kunnallisten demokratiahankkeiden ja seutuhankkeiden kokemukset tulee selvittää. Tarkastellaan kunnallisdemokratian toimivuutta toimintojen ulkoistamiseen ja markkinaehtoistumiseen liittyvissä kysymyksissä.

Politiikkaohjelman valmistelu- ja koordinoitavastuu jakautuu valtioneuvoston kanslialle, opetusministeriölle, sisäasiainministeriölle sekä oikeusministeriölle. Siihen kutsutaan mukaan myös Suomen Kuntaliitto sekä keskeiset puolueet ja kansalaisjärjestöt.

Hankkeessa pyritään vahvistamaan kansalaisjärjestöjen asemaa kansalaisvaikuttamisen ja yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen kanavana sekä demokratian ylläpitäjänä. Hankkeessa tarkastellaan myös demokratia-asioiden hallintoa valtionhallinnon osana sekä selvitetään kansainvälisesti parhaat käytännöt demokratiakysymysten hallinnoinnin osalta.

Erillisen ohjelmärahoituksen lisäksi tavoitteiden toteutumista tuetaan nykyisten määrärahojen uudelleen kohdentamisella sekä voimavarojen käyttöä tehostamalla. Hankkeen yhteydessä on arvioitava myös poliittisen toiminnan tukemiseen varattujen määrärahojen riittävyttä.

VALTIOEUVOSTON KANSLIA

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI
PL 23, 00023 VALTIOEUVOSTO
p. (09) 16001 | (09) 57811
f. (09) 1602 2165
s-posti kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi/julkaisut